Reino Tammi esitti työnäytteitä museojuhlassa. Valok. Ossi Laurila.

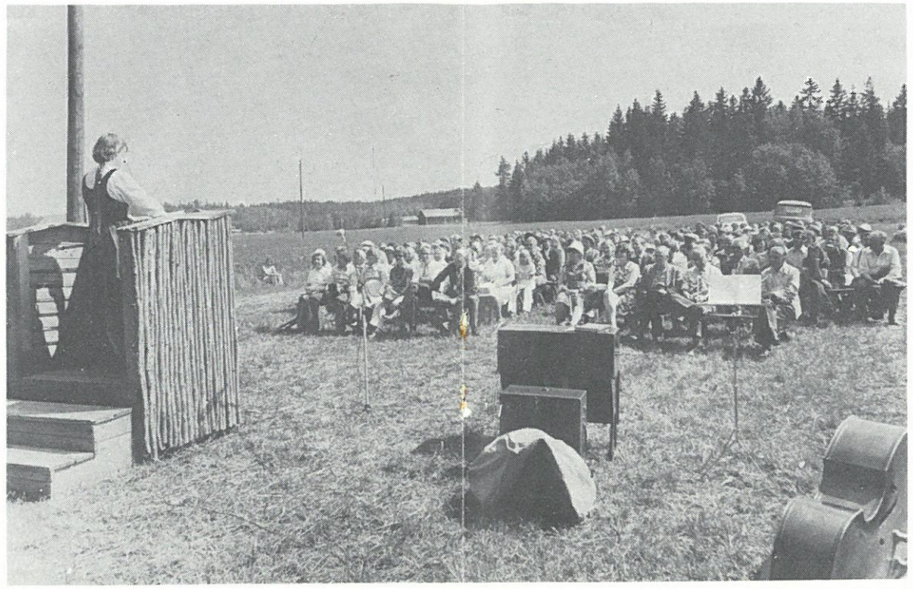

Someron savenvalajamuseon vihkiäiset 11. 7. 1976 Anne Nyström esittää »Savenvalajan lauluja» kokoelmasta Someron sointuja. Valok. Ossi Laurila.

Kesä 1976

Voitto Ollonqvistille ojennettiin Somero-seuran kunniakirja suurista ansioista etenkin savenvalajamuseon aikaansaamiseksi. Vas. juhlan juontaja Eero Suutela. Valok. Ossi Laurila.

Sodanaikaisten puhdetöiden näyttelyn päättäjäiset museon pihassa 29. 8. 1976.
Marita Mannervuori esittää musiikkia. Taustalla palkinnonsaajia. Vas. Olavi Pomppu, Sulo Alen, Viljo ja rouva Tiensuu, Helvi Pomppu, Armas Tuominen ja Kalle Nurminen. Selin vas. Viljo Koivisto ja Armas Länkä. Valok. Leena Ylenius.

Palkintoja jaetaan puhdetyönäyttelyn päättäjäisissä 29. 8. 1976.
Sulo Alen saa 1. palkinnon Kyllikki Kujanpäältä ja Tapio Horilalta. Istumassa vas. Taimi ja Kalevi Vanhanen, Onni Virolainen, (1 p.), Tuulikki Salminen, Toini Korpela (2 p.) ja Arvo Pohjakylä. Valok. Leena Ylenius.

Kuin must meinas vieläkin julmempi tulla

Kaarina Pollari

Simmottoon vaan meinas tulla, et vahinkon siipi roikkas, ja tuli iso haava leukaan. Mää olin sillon juur pikkanen viäl, niin pikkanen, et Sirola-opistokin (takka Hilma Sirolan alakansakoulu, jonsetten äkkä) oli viäl tykkänäs käymätä. Ja kun pikkanen on, niin sillon on ain vaan niinkun suvi ja heinäkuu ja »auri» paistaa. Ja tehrään heinää. Simmost oli selkin aamul.

Mää heräsin ja hyppäsin saman tiän isomamman akkunast kettomaan, mitä pihal tapahtuu. Mää huamasin, et likat oli tullu jo niitult lypsylt, koska Virma haukkas ruahoo lähteen viäres. Sel oli maitokärryyt peräs, se vartos siin, et joku tulis ottamaan sen haravahevoseks heinäpellol.

Kyl muutkin hevoset mukavii oli, mut Virmast mää tykkäsin ihan erikses, mää tykkäsin siit juur kauhjast. Tarkka oli tiätyst kans rakas, mut koirat kuulus eri hutlaariin. Ja Laukerikin oli kiva, kun se anto lypsäät vaikka mukkiin eikä potkassu. Mut Virma oli i h a n a. Ja kun ylimäinen ystävä on ulkoon, niin siin ei piäni likka viikkookan viivy, kun on kolttu yllä, et pääsee päivän alkuun. Maa oli viäl kastees, kun paljaat jalat kippas kohren ruakapuarii: Virmal oli saatava annettuun leipää, ennenkun joku lähtee sitä luhral viämään.

Avvain oli jo suula, äiti oli varmaan käyny hakemas piapojauhoi. Mää kiipesin tohkeissain jauhokomin päälä, vähän ähkäämäl ja puhkaamal, mut pääsin kun pääsinkin. Ja kun mää oikeen huavasin, niin sain kun sainkin sen ison piisarkun painavan kannen nousemaan. Sit mää siappasin leivän kainaloosain, otin viäl toisenkin — oli kiiru, ettei Virmaa sel aikaa viätäis! Ja siin kun kiiru oli, niin ei yhtään kerinny sihtaat, et kuis olis paras hypätä permanol. Ja eiks käyny kalpaten: mää lensin suaraan oikeen kaares päin lihatukin terävää kulmaa. Se oli aika paukaus, ja leivät kiäris pitkin nurkkii. Mut jollain konstil mää pääsin ruakapuarin ovel, ja siin rupes jo tulemaan mekkalaakin — mää pitelin leukaatain ja parkusin. Mut hullumpi oli se, ettei saanu laitain paruttuunkan, kun leuka oli saanu lihatukin syrjäst niin kovan tärskäyksen. Tuli simmost vaan niinkun jottain kiharaa ja vapisevvaa ulinaa. Ja leukaperis oli haava, koska verta tuli.

Eikä Jaatlaa olis ollu Jaatlaa, jonsei itte Iita olis ollu sel siunaaman hetkel paikan päälä. Iita tuli ulos kyäkin porstuast ja oli muutamal loikauksel ruakapuarin rapul.

— Voi likkakulta, mikäs sun on tullu?

Mut mää en tahtonut voira selittäät, kun leuka tärisi niin ettei saanu puhuttuut.

Äiti oli juur panemas eväst heinäväel, kuuli mekkalan ja tuli kans kattomaan. Siin samas ajo viäl Puustelin Ranssikin salin nurkalt, se oli meijärikuskis ja tuli maitotonkii hakemaan. Ranssikin tuli ruakapuarin tykön, kattos mun leukaatain ja sanos äitil:

— Kyl vissiin sun täytyy toi likka hommaat lääkäril, muuten sihen jää niin julma arpi, ettei se pääse eres naimisiin.

E R E S N A I M I S I I N !

Voi jukra, voi himputin himputti, n a i m i s i i n ! Voi kakka! Viiren vanhal likkalapsel ei voira puhhuut mittään kauhjempaa kun et sen tarttis mennä naimisiin. Tosi on, et siit aamust alkain mää en monneen vuateen Puustelin Ranssii oikeen laita ihmiseks värteerannu. Mut kun ä i t i k i n — nauro vaan ja rupes viäl Ranssin kans jottain leikkiikin laskemaan. Voi elämän kataluut! Not nauraa ja puhhuu tommottii ja Iitakin nauraa, vaikka mun on leuka halki. Et naimisiin!

Mut Ranssi lähti, Iitakin lähti ja äiti vei mun sisäl, sitos pään ympärs valkost kankassuikalet niät mää muistutin Sattuman Villee jossain Yhteishyvän kuvas, ja lähti muu viämään pyörän päälä Joensuuhun, Heinäsen tohterin vastaanotol Aholaan. Jokunen tikki pantiin ja sit tultiin kotja. Asjat oli saatu järjestykseen. Virmakin sai taas leivänpalloi, vaikka se sel yhrel aamul taisikin jäärä ilman.

Mut sen verran asja oli ransaakin alla, et viikon parin päästä oli mentävä lääkäril näyttämään. Äiti sanos:

— Mul on juur leipominen. Mitäs jos menisit yksin, kyl sää hyvin mennä ossaat ja opitkin samallas.

Mää lährin miäliist, kun äiti noin sano, se tarkotti, et mää olin jo sentään iso likka. Hyvin pääsin peril, mut orotushuanees tuli yhtäkkiin oikeen ahristava olo, mää en tiänny eikä äitikän ollu huamannu viisaat, koska mää sisäl menen. Enkä mää kehrannu keltään kyssyyt. Mut kun mää oikeen hunteerasin, niin jo tuli älyn väläys:

— Jos mennään siin järjestykses kun on tultu!

Se oli selvä. Nyt oli vaan katottava tarkkaan ja painettava miäleesäs, ettei väärään välliin tunkenu, net vois vaikka nauraa. Ja siin mää sit istusin penkin syrjäl, en liikahtannukkan ja tuijotin herkeemätä toisii, ettei olis menny räkninkit sekasiin. Seittämän, seittä-

Puhdetyönäyttely elokuussa 1976

Somero-seura järjesti kesällä 1976 laajan suosion saavuttaneen sodanaikaisten puhdetöiden kilpailun ja näyttelyn. Kuvassa Armas Längän (Häntälä) töitä (I palk.) Valok. Salli Luoma.

Kalle Nurminen Somero (I palk.)
Valok. Salli Luoma

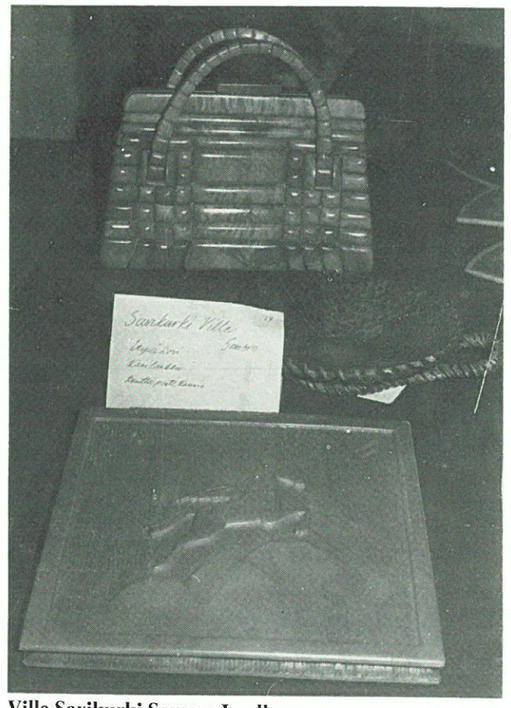

Ville Savikurki Somero I palk.
Valok. Salli Luoma.

Rukiin kylvy suoritettiin melko aikaisin, jo elokuun kymmenenestä päivästä alkaen. Sanottiin: »Parempi kylvää Laurin tuhkaan kuin Pertun kuraan.» Pimeänkuun aikaa ei pidetty edullisena kylvöaikana, joten toisinaan tästä johtuen aika siirtyi joko myöhäisemmäksi tai varhaisemmaksi. Kylvön suoritti tavallisesti isäntä itse, ellei ollut pirteää vanhaa vaaria tai muuta vanhempaa, kylvöön harjaantunutta henkilöä, jonka kylvörukousta pidettiin Luojalle otollisena. Ajan kuvaan kuului, että kylväjä ennen kylvöön ryhtymistä täytti vakan, jättäen siemensäkin suun avoimeksi, polvistui, paljasti päänsä, käsi sydämen kohdalle painettuna kohotetuin katsein rukoili siunausta tulevalle sadolle.

Sen ajan siemenmäärä kiloissa laskettuna oli n. 150 kg hehtaarille. On otettava huomioon, että alkuperäiset maatiaislajikkeet olivat hyvin pensastuvia ja siemenen koko oli nykyistä pienempi. Edellisestä sadosta peräisin olevan siemenvara yleisesti yritettiin säilyttää, mutta jos uusi sato tuleentui aikaisin, niin silloin käytettiin uutta.

Välittömästi kylvön jälkeen siemen oli peitettävä, mullattava maaham. Peittämiseen käytettiin risuöestä, karhua ja erittäin yleinen oli koukkari. Koukkarin jättämä jälki oli vakomainen, joten orastuminen oli melko varmaa, kuivana syksynä iti ainakin vaon pohjalta ja märkänä aikana säilyvät vaon harjanteet. Työn jouduttamiseksi peittämiskoukkareissa voi vannaskoukkuja olla kolme, tai jopa viisi kappaletta.

Näin oli saatu kasvu alkuun, uutteruutta se oli vaatinut ja »ruista rantees». Toivoa vain voitiin, että talven lepokauden jälkeen uusi suvi kasvattaisi kylvöksestä runsaan sadon.

Asian johdosta haastatellut henkilöt:

Kankaanpää Fanni	s 8/6 1889	Somero Pajula
Vahlsten Oskari	s 13/10 1896	Somero Pitkäjärvi
Heikkilä Väinö	s 23/4 1897	Somero Kärilä
Levonen Kalle Jooseppi (Joose)	s 3/7 1893	Ypäjä
Helmivuori Jaakko	s 25/7 1895	Koski TL Tapala

Lisäksi lukuisat tässä nimeltä mainitsemattomat henkilöt.

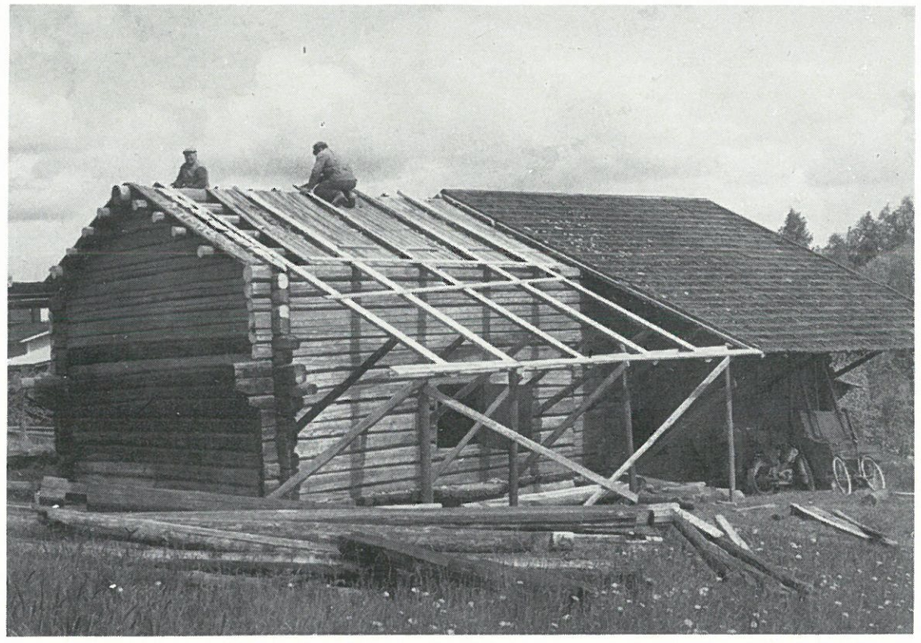

Lauri Koskinen (vas.) ja Veli Lukumies rakensivat Someron museon riiheen luuvan. Valok. Salli Luoma.

män oli ennen muu, ja net oli kaikki muistettava. Sit tuli viäl yks vähän partanen miäs, kun sanos, et hänel tehrään täys remontti ja Kyttälän Kalle, kun oli tosi riski miäs ja vikkelä Eepperska niinkun lintu Kirkonmäelt, mää tunsin sen kun mää niin tykkäsin limunaatist, kun se myi sitä pyhäsin. Mut niitten kuulus mennä vasta mun jälkeesäin.

Simmottoon mää selvisin siitkin pinteest. Koton unhottus jo koko leuka, niinkun simmost ei olis ollu ennää olemaskan.

Mut ei kovin monta vuatta kulunu, kun mää tulin jo vanhemmaks, ja rupesin — nolo tunnustaat — pojist tykkäämään. Sillon tuli usseen Ranssin sana miäleen. Ranssi oli ollu oikjas, et likkalapsel on siin vaihees monta tuskaa, kun tarttis olla nätti ja vaikka mikä. Piakkalan äiti oli joskus sanonu:

— Ohi silupään, kohren kohnapäätä.

Mut oli se sanonu niinkin, kun omat tyttäret tahtos vähän korjoi olla, e t t ä s ä m ä ä o l e n n ä h t y j a n a i t u.

Mult puuttus simmottet lahjat. Olin niinkun julmemmast päästä, niit Fiskarsin kymppiauran tyyppisii. Simmoten Kreeta yritti Turun apukoulus piirtää mun kuvvaatain, tuskastus lopultas, toi tyhjän paperin ja sanos: — Sun kuvvaatas ei voi piirtäät. Sul on niin pal levjä naama, et se ei mahru yhrel paperil.

Mää olin miähen suhteen jo melkeen menettänny toivoin, kun sit kumminkiin löytys Yks (isol kirjaimel), kun rupes muhinoisiin mun kansain. Mää sanoin varmuuren vuaks, kun kihloisiin mentiin:

— Mittään kaunist millään kohtaa mus ei sit ol, niinkun näetkin.

Mut tää Yks sanos, niin et mää oikeen hämmästysin:

— No, mää olen kattellu, et nätit k o r v a t sul sentään on. Ja kyl sää mul ihan tämmöttenä kelpaat, et mennään naimisiin vaan.

Nii-in — n a i m i s i i n vaan! Kyl Puustelin Ranssi — vainaa tiäsi.

Pauli Pillisen uusin näytelmä »Ufo-Jussin lääkkeet» esitettiin kesällä Pöökin torpan pihalla Somerniemen kotiseutujuhlassa.

Opittiinpa ennenkin

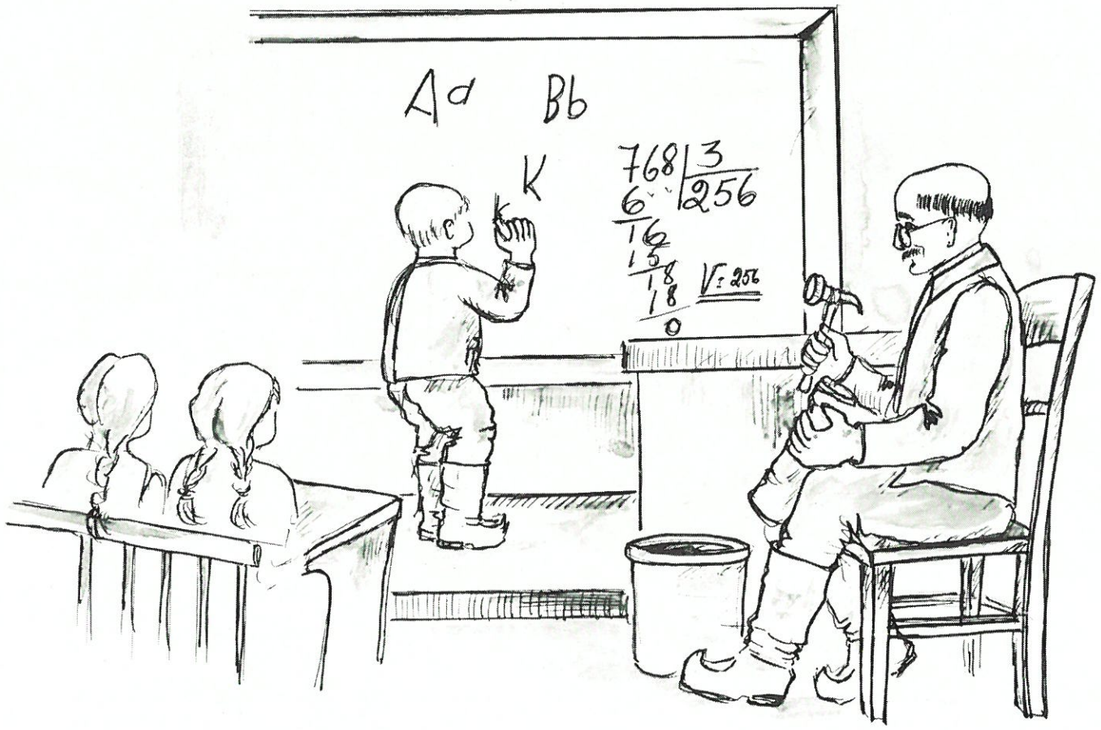

Tänä vuonna Somero siirtyi virallisesti peruskouluun. Kun kouluasiat muutenkin ovat olleet voimakkaasti esillä, lienee paikallaan palauttaa mieliin entisen ajan opetusmenetelmiä, esimerkkinä Karl Stenroos, eräs Someron ensimmäisistä kiertokoulunopettajista.

Saattoi se työrauhakin häiriintyä aikaisemminkin ja vanhassa matematiikassa voi olla pohtimista uuden taitajalle.

Koulumestari Karl Stenroos

Karl Stenroos oli syntynyt Someron Lahden Ilolassa helmikuun 28 p:nä 1839. Hän oli käynyt Turun lukkarikoulun. Asiakirjoissa mainitaan hänen todistuksistaan, että hänellä oli varsin kiitettävä todistus Porvoon tuomiokirkon lukkarilta, ja sillä todistuksella hän pyrki lukkarin virkaan Somerolle ja Tammelaan.

Siihen aikaan loi koulumestari itse koulun. Mitään yleistä opetusmetodia ei ollut, ei myöskään opetusvälineitä. Pääopetusaineena oli Stenroosin koulussa uskonnon opetus. Lasten raamattua ja katekismusta luettiin ulkoa. Siihen kului kunkin koulupäivän aamupäivä. Sisäluku oli toiseksi tärkein. Kun sopivaa sisälukukirjaa ei pitkään aikaan ollut, niin Stenroos käytti siihen Uutta Testamenttia, jota luettiin kehittyneempien oppilaiden kanssa.

Tavausharjoituksia varten oli suuria seinätauluja, joista opittiin kuorossa jonkun vanhemman oppilaan johdolla.

Laskennossa opetettiin neljä laskutapaa kokonaisilla luvuilla.

Laulu oli Stenroosin mieliaine. Hän opetti pääasiallisesti virsiä, mutta myös hengellisiä lauluja ja joitakin muita lauluja, esim. Hämäläisten laulun. Laulun opetus tapahtui viulun säestyksellä ja myöhemmin urku-

»Hämeenmaan pukuja. Someron pitäjästä. Kivipiirros, Alfred Liewendal, R. W. Ekmanin mukaan. Teoksesta Suomenmaan kansanpukuja (1867). Kuvassa näyttää hakokirveen tilalla olevan lihakirves.

Kyntö tehtiin melko matalaan, koska kesämaa kerrattiin. Myöhemmin kynnettiin toiseen kertaan ja tämä kertauskyntö oli vähän syvempi, jolloin sonta jäi sopivasti voiman antajaksi rukiin juurien ulottuville Talon kunnia-asiana oli saada kesämaa kynnetyksi juhannukseen mennessä. Jos se jäi juhannuksen jälkeen, isäntää pidettiin saamattomana nahjuksena ja sanottiin: »Olis parempi kun senkkäis talos mustalaisil, kun ei itte mittään aikaseks saa.»

Kertauskyntö ei ollut niin tarkkaan aikaan sidottu, mutta aina ja hyvissä ajoin sekin suoritettiin. Lisäksi kertauksen jälkeen ajettiin seka-auralla (sahra) viistosti poikittaissuuntaan: näin saatiin kyntöviillos katkaistuksi. Tämä vastasi enemmän muokkausta kuin kyntöä.

Varsinaisena muokkausvälineenä risuäes oli jäämässä syrjään ja karhuäkeet, joissa piikit oli taottu hanhenjalan malliin, yleistyivät. Samoin rautaiset suorapiikki äkeet, joissa piikit olivat kiinnitetyt puuorsiin. Tarkastelemamme ajanjakson loppupuolella alkoi myöskin vieteriäkeitä ilmestyä enenevässä määrin.

Alkeellisista muokkausvälineistä huolimatta ei kesämaa ollut mikään paskaruohoviljelmä, vaan puhdas. Ajettiin uutterasti ja ellei kokkareita saanut pieneksi muulla tavoin, otettiin puunuija avuksi. Kokkaranuija luontui niin naisen kuin miehenkin heilutettavaksi. Ojista pidettiin erikoista huolta: joka työvaiheen ja ajokerran jälkeen ojat puhdistettiin perusteellisesti, samoin pyörtynät pyyhkäistiin puhtaaksi. Ojien siivous oli yleisesti naisten tehtävänä työvälineenä heillä oli pahanen puulapio. Pajulasta kotoisin oleva Kankaanpään Fanni sanoikin: »Piikan täytys olla renkin kans hyvis väleis, muutoin se piru ajo ojatkin oikeen kukulas multaa ja kyl siit oli purastamist.»

Siirrytään hetkeksi nykyaikaan ja lainataan jälleen Fannin sanoja: »Siit on muutama vuas, kerran suvel, kun mää tulin tualt Paijulast jalkasin tänne Jovensuuhun, kun siin tiänviäres oli poika raktorin kans, mää oikeen seisaatin ja kattelin. Siunasin ja juttelin yksinäin: Jumala siunakkoon kun näkkee viäl simmotteen vehkeen, et sonta pöllys oikeen korkjal ja se meni niin kovinkin et, ja määkin olen käsilläin sitä sontaa piäneks repiny.»

Ruista ranteessa

Torppari

Ruis on vuosien saatossa ollut suomalaisten jokapäiväisen leivän lähde ja elämän edellytys. Se on ollut voiman symboli ja vaihdon välineenä kova valuutta, eräänlainen indeksin mitta. Hyvän sadon antamat täysinäiset salvot (laarit) antoivat turvallisuutta ja takasivat elämän jatkumisen. Ruista pidettiin pyhänä, se oli Jumalan viljaa, johon ihmisten tuli suhtautua hartaalla kunnioituksella ja nöyryydellä.

Seuraavassa tarkastellaan minkälaista oli somerolaisten talojen ja torpparien suuritöinen puuhailu ruissadon saamiseksi vuosisatamme parina ensi vuosikymmenenä.

Kartanot olivat yleensä työtavoissa ajastaan edellä ja kylien, sekä eri tilojenkin välillä tavat jonkin verran vaihtelivat.

Kun alkuperäisestä kaskeamisesta ja kaksijakoviljelyksestä siirryttiin rukiille sopivien maiden säännölliseen kasvivuorotteluun, oltiin jo rauta-aura kaudessa. Määrätty ala pidettiin »kesämaana», jota parhaan mukaan kunnostettiin rukiin kylvölle sopivaksi.

Karjansonta oli havaittu hyväksi kasvunantajaksi, mutta sitä ei ollut riittävästi ja lisänä käytettiin hakoa. Joka talossa olikin hakotarha, johon jo syksyllä alettiin ajaa kuusen hakoja. Hakojen takia ei metsää varsinaisesti hakattu, vaan ne koottiin poltto-, riuku- ja tarvepuita kaadettaessa, usein oli kyseessä myöskin pellon laajennus, jonka takia metsää kaadettiin.

Tarhassa haot hakattiin pitkäteräisellä, sepän tekoisella hakokirveellä noin kymmenen sentin mittaiseksi silpuksi, oksaruodot poistettiin polttopuuksi noin sormen vahvuuteen saakka. Yleensä haon hakkuu oli vaarien ja vanhempien miesten tehtävää, mutta sopi hakokirves naisten ja keskenkasvuisten poikienkin käteen. Hakattava määrä oli riippuvainen tilan koosta sekä työvoiman määrästä, mutta iso hakotarha oli ulospäinkin näyttävä merkki isännän toimeliaisuudesta.

Varhain keväällä pääsiäisen aikaan hakotarha oli riemun tyyssija. Kylän nuoret kokoontuivat jonkin talon tarhaan ilakoimaan ja leikkimään. Tehtiin keinu, jossa keinuttiin, hypittiin hypinlaudalla, pojat painivat ja näyttivät voimatemppujaan tyttöjen ihastellessa vieressä. Hakotarhan tuntumassa lyötiin nopoa, erimuotoisia pilppupelejä ja heitettiin viittäpenniä. Tässä vaiheessa hakotarhaan liittyikin tunnelmaa, oli raikas ja puhdas kuusen tuoksu, oli leikkiä kisailua ja kaikkein kauneinta: nuorten lempeä.

Karjan ulos laskun jälkeen tarhasta tuli karjan yöpymispaikka. Karjan sisään oton jälkeen tarha kasattiin. Näin lahoamassa oleva hako ja karjan sonta sekottuivat ja korkeammassa kasassa mullittuminen jatkui paremmin. Tarhan kasausta sanottiinkin yhdeksi rengin kovista päivistä lukupäivän, siantapon ja ohrariihen rinnalla. Talvikelillä tarhan kasa ajettiin kesämaalle pattereihin. Tarhasta tuotu patterin pohjalle ja karjan sontaa päälle, usein ajettiin vielä suomultaa väliin. Monasti tällainen patteri keväällä talikoitiin halki, jotta mullat ja sonnat tasaisemmin sekoittuisivat.

Hakotarhat alkoivat jäädä pois käytännöstä vähitellen noin vuoden 1920 seutuvilla: syynä olivat laajentuneet viljelykset. Olkea oli runsaammin käytettävissä kuivikkeeksi ja toisaalta alkoi olla puutetta työvoimasta. Vaatihan haon hakkuu valtavasti työtä. »Mitä miäs päiväs hakkaa, sen se ehtool silppukopas seljäsäs kantaa.»

Keväällä toukotöiden jälkeen vasta rankemmat työt alkoivat: tähän astinen oli ollut verryttelyä. Kesämaalle piti tehdä ojat. Harvoin niitä kaivettiin syksyllä, tuskin olisi ehdittykään ja pelättiin roudan repimistä.

Tarkastelemamme ajankohdan oja sai ja sen piti olla suora. Enää ei pelätty pahaa silmää, jonka takia olisi pitänyt tehdä mutkia näköesteeksi. Yleensä ojan koko oli viisi korttelia piikkipohjaiseksi luotuna. (kortteli 15cm) Myöhemmässä vaiheessa ojan koko suureni: tehtiin 5 1/2 sekä 6-korttelista. Kuuden korttelin oja oli tasapohjainen. Ojalapion maasepän takoma terä sovitettuna hyvin muotoiltuun pesään ja varteen, oli ojankaivuun erittäin sopiva. Myöhemmät tehdasvalmisteiset lapiot eivät ojatyössä vetäneet vertoja vanhalle mallille.

Viisikorttelista ojaa luotaessa oli miehen päivittäinen tinki 100 syltä (syli 180 cm), ottaen huomioon, että ennen kaivamista oli maakuokalla ojan penkkaa kuokittava pois. Vahlstenin Oskari muistelee: »Kyl se raskast oli niin, mut kun ruisleipää ja paksuu rasvast sianlihaa raikkaast paino, sen kesti sentään».

Nyt alkoi olla turvetta pellolla ja viimeistään tässä vaiheessa oli piiatkin tervattava kestämään kesäistä raatamista. Nuoret miehet tervasivat kurillaan kuokkien varret ja tuore terva tietenkin tarttui käsiin. Naisten ja keskenkasvuisten työtä turpeiden kuokkiminen olikin. Turvekuokalla iskettiin turpeen kyljestä palanen ja samalla kiskaistiin se kohti saran keskustaa. Näin turpeet tulivat levitetyiksi kautta saran ja melko pieneksi hakatuksi. Piikkijyrää käytettiin myös turpeiden pienimiseen ja pyörivä, rautapiikkinen harvi alkoi yleistyä.

Kun turpeet oli saatu pois päiväjärjestyksestä, olikin jo kiire sontapattereiden hajoittamiseen. Sepän takoma, kapea, kolmipiikkinen, melko raskas talikko käteen ja sontaa kärryille tai rekeen, jolla se kuljetettiin pienempiin kasoihin pitkin sarkaa, kannettiinpa sitä paareillakin miesvoimin. Varsinainen levitys oli jälleen naisten ja vähävoimaisten tehtävänä. Levitys oli tehtävä niin tasaisesti kuin sonta olisi taivaasta satanut, paakut oli vaikka sormin revittävä.

harmoonilla, jonka soittoon Stenroos oli koko hyvin harjaantunut.

Stenroos koetti opetuksessa seurata aikaansa. Hän jätti esim. rihvelitaulut kirjoituksen opetuksessa ja otti käyttöön lyijykynän ja musteen vihkoineen heti, kun tällainen menetelmä tuli käytäntöön. Yrittipä hän opettaa äänteiden mukaista tavaustakin, kun se siihen aikaan tuli tavausihanteeksi.

Voimistelua oli myös koulun ohjelmassa myöhemmin.

Koulu aloitettiin ja lopetettiin virren veisuulla ja rukouksella.

Kurinpidossa hän lienee joskus käyttänyt vitsaakin, jolla löi kämmenille, mutta yleisin rankaisukeino oli tuo tavallinen koulumestarin tuikaus: »luunappi». Syrjästä hän seurasi silmälasiensa takaa opetusta ja kävi välillä antamassa luunappeja.

Stenroos oli epäilemättä kyvykäs opettaja ja hoiti aikoinaan koulunsa melkoisen tunnollisesti. Päivätyö oli usein liiankin pitkä, vaikka sitten lauantai olikin usein lomapäivä.

Hänen tapansa eivät kuitenkaan kaikessa ja aina olleet esimerkiksi kelpaavia. Poltellessaan piippua hän usein truiskautti tupakkasyljen katsomatta, mihin se lensi. Joissakin pidoissa oli häneltä lentänyt napit housuista, kun hän oli syönyt niin paljon. Ja vaikka hän oli harras kirkossa kävijä, saattoivat hänen puheensa olla usein hyvinkin roskaisia. Joskus hän teki suutarintöitä tunnillakin, jonkun etevämmän oppilaan opettaessa. Stenroos oli nimittäin suutarikin. Sieltä hän seurasi silmälasiensa takaa opetusta ja kävi välillä antamassa luunappia. Kerran oli hänen täytynyt heittää kenkä palavaan uuniin, kun kirkkoherra tuli tarkastukselle hänen suutaroidessaan eikä hän löytänyt kengälle muutakaan piilopaikkaa.

Kuten sanoin oli Stenroos harras kirkossa kävijä. Miltei aina hänet nähtiin kirkossa laulamassa. Soitto ja laulu olivat hänen mielitöitään ja niihin hänellä olikin tavallista paremmat taipumukset.

Kun 1880-luvulla ruvettiin Someron kirkkoon puuhaamaan urkuja, niin innostui Stenrooskin rakentamaan itselleen urkuja. Itse hän teki puuosat, mutta osti metallitorvet. Koko hyvin oli hänen uruistaan ääntä lähtenytkin. Kun Someron kirkkoon saatiin urut, haki Stenroos urkuriksi. Hän suoritti kyllä kokeensa kirkossa koko hyvin, mutta urkujen rakentajan suosittelema, juuri koulusta päässyt nuorukainen, Matti Finni, sai viran.

Vähän myöhemmin hän sai Tammelan lukkarinvaalissa äänten enemmistön, mutta tohtori Granfelt antoi äänensä lukkari Gustassonille, joka siten pääsi virkaan.

Koulumestari Stenroosin asunto oli Lahden metsäkulmalla. Sinne tuuhean metsän keskelle oli hän omin käsin rakentanut talonsa. Tarvittavat hirret oli hän tuonut kantamalla rakennuspaikalle, sillä hän oli suurikokoinen ja voimakas mies.

Stenroos kuoli v. 1920 kesäkuun 20 p:nä, 81 vuoden ikäisenä.

J. Jaakko J. Laurila:
Someron kansanopetuksen vaiheet (1932)

Hunsvotti

Jos nyt aluksi koetettaisiin määritellä mikä tuo otsikossa mainitu »virkaherra» oikein on :se on sellainen pojankloppi joka mieheksi vartuttuaan on tavallisesti kunnollisin mies. Selkeämmän käsityksen saa lukemalla Jukolan veljesten elämäkerran, vallankin sen hurjan temmellyksen Impivaaran joulusaunassa. Nyt kerron muutaman tällaisen kuvauksen vähän myöhäisemmältä ajalta.

MIKKO

Tämä tapahtui siihen aikaan jolloin koulumestari Stenroos oli ruumiinvoimiltaan jo vähän vanhuudenkömpelö. Oli sunnuntaipäivä ja pidettiin pyhäkoulua koulumestarin tuvassa. Pyhäkoulu-ohjelma olikin silloin tarkkaa, katkismuksen ulkoläksy oli osattava kirjan sanoilla. Mutta näin ei ollut valmistautunut Mikko-poloinen ja niin hän sai määräyksen jäädä laiskalle toisten lähdettyä. Veisattiin virsi ja luettiin loppurukous ja niin saivat toiset kirmaten lähteä, mutta laiskalaisen oli jäätävä lukemaan ja niin hän jäikin. Kyynärpäät pöydällä ja pää kämmenien varassa hän luki katkismusläksyään, mutta tarkisteli samalla miten tupa tyhjeni, ja kun viimeinen poistui ovesta niin silloin hän starttasi, mutta heti harppasi koulumestari perään. Onnellisesti kumpikin sivuutti oven ja porstuvan. Oli talvinen aika ja portaiden edessä kelkka jossa oli täysinäinen vesisaavi, sitä ei ollut aikaa kiertää, vaan loikkaus ylitse. Etumaiselle se onnistui hyvin, mutta perässä ajavan jalka livahti ja hän painui istumaan täysinäiseen vesisaaviin ja niin oli peli sillä kertaa pelattu, mutta kyllä rangaistus aikanaan seurasi sitäkin ankarampana.

JUSSI

Opettaja Ruusa Hakala oli elämänsä voimallisemmassa kunnossa, ja seikka, josta hänen kaikki entiset oppilaansa ovat samaa mieltä, oli se, että uskontotunnilla oli kunnioituksen ja järjestyksen oltava moitteeton. Samoihin aikoihin oli Ollilan koululla poikien käsityönopettajana Silvenberg-niminen mies. Hänelle käsityön opetus oli ammatti, sillä hän kävi koulusta toiselle pitämässä käsityötunteja. Lyhemmillä välimatkoilla oli päivässä kaksikin koulua, mutta pidemmillä väleillä vain koulu ja päivä.

Kerran oli Silvenberg sairastunut, niin että ei voinut tulla, mutta tietoakaan siitä ei ollut saanut kulkemaan. Niin joutuivat pojat tämän kaksi tuntia olemaan ilman ohjausta ja järjestystä valvovaa opettajaa. Mikä sen mukavampaa ja hauskempaa poikien mielestä olisi voinut ollakaan. Ne, joilla työ oli kesken, jatkoivat sitä, mutta Jussin entinen työ oli tullut valmiiksi ja nyt oli suunnitteilla aloittaa höylätukin teko sitä varten hän oli aamulla kouluun tullessaan tuonut valtavan suuren koivunkappaleen. Mutta nyt hän ei osannutkaan työtä aloittaa ja niin hän oli työttömänä. Aika kävi jouten pitkäksi ja hän otti koivunkappalestaan pienen palasen, kaiversi siitä veneen muotoisen, noin kolmensentin mittaisen kaukalon, pieni reikä kummankin laidan yläsyrjään, ja siitä naru kahdenkerran, mikä muistutti sahanpänniä, siihen keskelle pieni pännikapula, josta sai kiertää narun tiukalle ja sitten vähän pikeä kaukalon toiseen päähän. Kun nyt kiersi pännin kireäksi ja puhaltamalla lämmiti pikeä niin että pännikapula tarttui siihen kiinni ja sitten asetti kaukalon kumolleen, niin aikansa kun odotti että piki taas kylmeni, pännikapula heltisi siitä ja koko paatti hyppäsi korkealla ilmaan. Tämä laitos sai nimekseen: kirppu. Kas, nyt vasta alkoi oikein tulinen touhu, sillä kirppuja tarvittiin lisää ja niitä ehtikin valmistua 5 kpl. Tälläkertaa olivat käsityötunnit päivän ensimmäiset ja vasta niitä seurasi jokapäiväinen uskontotunti.

Asiaa ja sen seurauksia sen pidemmälti ajattelematta vei Jussi kaikki kirput viritettyään ne opettajan pulpetin laatikkoon. Uskontotunti oli menossa ja tunnelma oli harras, kun ensimmäinen kirppu hyppäsi. Se ei vielä häirinnyt rauhaa, sillä voihan siellä pulpetissa joku kynä tai viivotin liikahtaa, mutta pian seurasi toinen ja kolmas. Silloin opettaja äkkiä aukaisi kannen ja asia selvisi. »Kuka on syyllinen, vastatkaa heti». Ja sinä, sinä Jussi taas, mene heti nurkkaan häpeämään. Mars mars, kädet ylös, smirnaa», tähän tapaan kuului hetken ja sitten taas jatkettiin rauhallisesti. Kun Jussi sai päästötodistuksen koulusta, antoi opettaja hänelle kauniit kiitokset hyvänä oppilaana huomautuksella » — vaikka oletkin ollut kaikkein vallattomin».

VIKI JA JUSSI

Viki ja Jussi olivat »Tentruusin» koulun oppilaita, koulumestarin pitäessä kiertokoulua Ollilan kylän Karvian talossa. Oppilaita oli kaikista ympäristön kylistä ja myös Lahden torpparialueelta Oli kevät, luonto oli kaikin tavoin heräämässä ja villieläimet riemun soitimessa. Kaiken tämän kuuleminen ja näkeminen karisti poikavekaroiden mielestä pois talven tunnukset. Nyt vihellettiin ja laulettiin ja oltiin omasta mielestä kuin juuri mieheksi tulemassa, mutta sentään vielä leikittiin vesilätäköissä, kokeiltiin kellä oli pisemmät saappaanvarret ja jos saapas vettä ryyppäsi, niin ei se mitään, kaadettiin vesi pois ja sillä hyvä. Alitalon Korpiniityn alla olevaan ojaan laski kirjasta vettä Korpiniityn mäestä ja toiseltapuolen Perkiön mäestä. Tämän ajan kirkasvetisiin lammikoihin oli hauki noussut kutemaan, tämän huomasivat pojat ja nyt alkoi pyydystäminen. Kivillä seipäillä ja paljainkin käsin yritettiin, aina hauki katosi, mutta tarkka silmä sen taas löysi. Aika kului siinä huomaamatta ja tuli nälkä, syötiin eväät... Aurinko oli jo kiivennyt keskitaivaalle, joten kouluun ei enää sopinut mennä, mutta ei vielä kotiinkaan. Taas tarvittiin ajankulua ja sitä löytyi läheltä. Mäenpään pellon reunassa oli portti ja portinpylväitten päässä yhdistävä orsipuu vielä ylinnä. Nyt saappaat pois jalasta ja alettiin antaa notkeus ja taitonäytteitä. siinä kului aika siksi kunnes toiset palasivat koulusta. Emme me pojat viitsineet kouluun mennä mutta seuraavalla viikolla sensijaan päätimme mennä karpaloon Nokkalan suolle.

Kaikki meni hyvin sinä päivänä ja seuraavana päivänä taas mentiin kouluun. Mutta joku aikuinen ihminen oli seurannut poikien puuhia ja jutellu niista »puorin Sofille» ja »puorin Sofi» taas puhui muille ja kun sana on jalkava niin seuraavana päivänä oltiin kotona asiasta selvillä. Ennen koulusta paluuta oli äiti tehnyt tarpeelliset valmistelut, oven vuorilaudan takana oli hyvin kouraan sopiva koivuvitsa piilossa, niin ettei sisälletulija sitä heti huomannut. Tämän äiti sieltä otti ja alkoi seuraava toimitus: ensin vähän laskettiin housukangasta ja samanverran nostettiin paitakangasta ylös. Lopun kyllä jokainen arvaa. Mutta niin kävi ettei Nokkalan suolle karpalomarjaan menty, vaikka toiset siitä vähän ilkkuen muistuttivat.

Jalmari Maaniitty
Somero-lehti 22. 7. 55

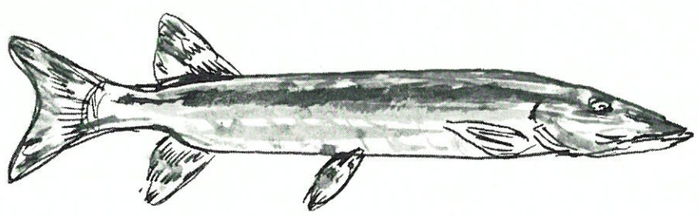

specialis..., pater Olaus huutaa ääneen. Eteläseinä tärähtää. Hahmo on poissa. Kirkossa on katkua.

Pater Olauksen katse on terävä hänen kääntyessään takaisin kuoriin päin.

— Minun ei sovi tänään olla varomaton. Kristuksen Meidän Herramme syntymäjuhlan lähestyessä paholainen valvoo.

Pater Olauksen astuessa ulos tuuli heilauttaa hänen lampaannahalla vuoratun viittansa huppua. Jos joku sivullinen näkisi hänen ilmeensä hän saattaisi hätkähtää. Silmät ovat petomaisen kapeat viirut ja suu vain ohut terävä viiva.

Tuuli riepottaa puita kierittää vinhasti lunta niiden oksille kuin haluaisi tukehduttaa korkeat kuuset alleen. Metsämaisema loppuu ja Viipurin kaupunginmuuri tulee näkyviin. Matkalaisten reki pysähtyy Viipurin nuoren dominikaaniluostarin portille. Maallikkoveli opastaa tulijat sisään.

— Peter Stefanus ilmoitti haluavansa tavata minut. Miten rakas veljemme jaksaa?

— Seuratkaa minua kunnioitettu isä. Vien teidät priorin huoneeseen.

— Pyydän Teitä nauttimaan vieraanvaraisuudestamme rakas veli. Minun on valitettava ettette voi nähdä veli Stefanusta enää tässä maailmassa. Hänen muukalaisuudessa elänyt sielunsa, anima peregrinans, erkani täältä eilen iltapäivällä. Hän lähti luottaen siihen, mikä on kilvoituksemme ydin, Kristuksen ansio, virtus subjectiva Jesu Christi.

Priori päättää puheensa syvään huokaisten ja tekee pulleilla sormillaan pyhän ristinmerkin rintaansa.

Pater Olaus piirtää ristinmerkin nopeasti ja jäykästi. Kalpeat pitkät sormet pyörittävät rukousnauhan helmiä.

— Veli Stefanus jätti Teille tämän sinetöidyn kirjeen. Hn sanoi siinä ilmoittavansa sen asian, joka hänellä teille oli. Veli Laurentius vie Teidät huoneeseenne. Tapaamme iltamessussa. Pax tecum.

Pater Olauksen kapeat sormet rikkovat sinetin varomattomasti. Hän pyyhkäisee lakansirut kämmenellään lattialle ja vie pergamentin lähemmäs kynttilänliekkiä.

»Carssime fratre... Sairauteni on minulle kuolemaksi. Sen aavistan. Viime viikot olen kamppaillut ja rukoillut armahdusta siitä synnistä, johon lankesimme Pariisissa. En tiedä oletko Sinä siitä vapahduksen löytänyt. Pyrkiessämme löytämään ikuisen ja jumalallisen totuuden kullan valmistamiseksi jouduimme niin voimakkaasti paholaisen sitomaksi että siitä vapautuminen on ollut ainakin minulle mahdotonta. Vasta viimeksi ripittäytyessäni kolme päivää sitten ja saatuani hengellistä opastusta luostarimme hurskaalta Pater Dominicukselta, koin sieluni ja henkeni eheytymisen niin että oratio mentalis, hengen sisäinen rukous heräsi minussa. Haluan tällä tavoin auttaa Sinua rakas veli mikäli vielä levottomuudessa elät... Frater Tuus in Domine Stephanus.»

Pater Olaus puristaa kirjettä ja vie sen salamannopeasti kynttilänliekin yläpuolelle. Palavan pergamentin huminaan sekoittuu äkkiä ääni, joka saa pater Olauksen tarttumaan oikealla kädellään rukousnauhaan. Pergamentin liekin takaa näkyy kipinöitä ja huoneessa on katkua joka ei lähde pergamentista. Pater Olaus kirkaisee ja irrottaa kätensä rukousnauhasta. Peukalo ja etusormi ovat tulipunaiset. Hän juoksee huoneesta käytävään Mikaelin huonetta kohti.

— Mikael! Joudumme lähtemään heti. Järjestä hevoset lähtökuntoon!

Unisilla silmillään Mikael katsoo pater Olausta ihmeissään. Viitan huppu on molemmin puolin otsaa kohollaan ja ikäänkuin liian kireä.

Käytävää pitkin poistuvan pater Olauksen jalkaterissä on Mikaelin mielestä myös jotain merkillistä. Viitan vyökin on jäänyt roikkumaan huolimattomasti selästä.

Yli kuusikymmentä vuotta myöhemmin selostettiin juttu Someron historian toisessa osassa, mistä näemme, että nimensä voi saada historiaan senkin perusteella, jos on ollut riittävästi omituinen niinkuin Winqvist oli ollut. Sitä käsitystä, minkä varmojen tietojen perusteella hänestä saamme, vahvistavat vielä ne kaskut, joita kansa tänä päivänäkin hänestä kertoo, vaikkeivat nämä yksityiskohdiltaan aivan luotettavia olisikaan. Ja kaukaisena kaikuna siitä kohusta, jonka Winqvist v. 1891 sai aikaan, kuulee nykyisen someroläisen suusta silloin tällöin sananparren: »Toikin pois, sano Harju kirkkoo».

Matka

Kauko Raikas

Someron vanhin rakennus. Keskiaikainen kivisakasti. Valok. O. Rekolainen.

— Pian olemme kirkolla Mikael. On aika antaa hevostenkin jo levähtää.

Parivaljakon vetämässä reessä suden- ja lampaannahkaisten vällyjen alle peitettynä istuu kuskin takana mies, josta erottuvat vain kasvot. Kasvojen vahamainen kalpeus kertoi paljosta sisälläolosta. Korkea kapea otsa suora nenä ja huulten sivuissa olevat juonteet eivät kuitenkaan tee miehen ilmettä ankaraksi tai vihaiseksi. Pikemminkin hän näyttää väsyneeltä jopa alistuneelta. Valppaat silmät katsahtavat silloin tällöin tienvarren ohikiitäviin puihin.

Turun Pyhän Olavin dominikaaniluostarin pater Olaus Laurenti on matkalla Turusta Viipuriin jouluaaton aattona Armon Vuonna 1393. Viipurin luostarin pater Stefanus on sairaana. Viime viikolla saapuneen viestin mukaan kuumetauti on pahentunut.

Olaus Laurentin ajatukset harhailevat sairaassa pater Stefanuksessa ja yhteisissä opiskeluvuosissa Pariisissa Sorbonnen yliopistossa.

— Kirkko on edessä ! Pater Olaus säpsähtää veli Mikaelin huutoon.

Inkoon Pyhälle Nikolaukselle pyhitetty harmaakivikirkko näkyy selvästi talvisessa iltapäiväauringossa.

Pater Olaus polvistuu kirkon kuoriin. Kapeista kuori-ikkunoista lankeaa valo hänen molemmille puolilleen. Tumma krusifiksi lepää kärsivän näköisenä seinällä ikkunoiden välissä.

— Pater noster qui es in caelis.... Pater Olaus antaa rukousnauhan helmien solua sormiensa välistä. Kapeat huulet liikkuvat tuskin näkyvästi hänen lukiessaan rukouksen toisensa perään.

— Olaus ! Olaus !

— Kuka se on? Puhuin kai itsekseni. Eihän täällä voi olla ketään muita.

Pater Olaus nousee ja kulkee pilareiden ohitse oikealta puolelta. Kynttilän valo lankeaa pohjoisseinän friisiin. Hän kohottaa kynttilää ja tuijottaa friisiä. Se on kuolintanssi.

— Mikaelinkaan ei ollut määrä tulla vielä näin aikaisin. Paholainen kai haluaa etten keskittyisi rukoukseeni.

Peter Olauksen kääntyessä etelänurkassa rysähtää, kipinät sätisevät, musta hahmo vilahtaa seinää pitkin. Pater Olaus kumartuu nopeasti puristaa rukousnauhaa ja sormet pirtävät nopeasti ristinmerkkejä kasvoihin ja rintaan. Rex et martyr triumphalis, tutor noster

Lounaishämäläisiä laskutehtäviä entiseen aikaan

Kun nuoret entisinä aikoina menivät kylään ikätovereitaan tapaamaan, pistettiin näissä kokouspaikoissa tavallisesti kansanomaiset leikit käyntiin. Jos nuorisoa oli enemmän koolla, leikittiin »numeropariisia», »liinan myyntiä» ynnä muita istumaleikkejä. Mutta milloin nuorisoparvi oli pienempi, sukeutui esille illan ratoksi sananlaskujen ja arvoitusten ohella myös monenlaisia tehtäviä, joilla koeteltiin, kenellä joukosta oli terävin pää laskujen ongelmia ratkaisemaan. Monet näistä laskuesimerkeistä olivat perin yksinkertaisia ja helppoja ratkaista ja olivatkin tarkoitetut lapsuusiässä oleville. Toiset sen sijaan olivat melko vaikeitakin ja antoivat paljon päänvaivaa myös aikuisille.

Ominaista näille kansanomaisille laskutehtäville oli ensinnäkin se, että niissä usein ilmenivät luvut kolme ja seitsemän. Tämä johtui siitä, että ne olivat pyhiä lukuja. Senpä vuoksi laskuesimerkkien laatijat mielellään viljelivät juuri näitä lukuja. Esim. seuraavissa laskuesimerkeissä ilmenee vain näitä pyhiä lukuja.

Kylässä oli kolme Jussia, joka Jussilla kolme pussia, joka pussissa kolme rasiaa, joka rasiassa kolme rahaa. Kuinka monta rahaa oli kylän Jusseilla yhteensä?

Kerjäläisämmällä oli kolme hametta, joka hameessa kolme taskua, joka taskussa kolme rättiä, joka rätissä kolme rasiaa, joka rasiassa kolme kolmen-kopeekan rahaa. Montako kopekkaa oli ämmällä?

Susi hyppäsi lammaslaumaan, söi kohta kolme niistä, kolmelta puri kurkut poikki, kolmelta kontit katkoi, kolmelta mahat ratkoi, kolmelta seljän taittoi, kolme loikki piilosille, kolme pääsi kotiveräjälle. Montako lammasta oli laumassa?

Papilla oli 7 tytärtä, joka tyttärellä 7 hametta, joka hameessa 7 taskua, joka taskussa 7 rasiaa, joka rasiassa 7 helmeä. Kuinka monta helmeä yhteensä?

Oli seitsemän veräjää, joka veräjällä 7 ämmää, joka ämmällä 7 konttia, joka kontissa 7 kissaa, joka kissalla 7 poikasta, joka poikasella 7 hiirtä — kuinka monta hiirtä?

Ruotsin kuninkaalla oli 7 renkiä ja 7 piikaa, joka rengillä 7 takkia, joka piialla toisen verran enemmän, jokaisessa takissa 7 kultaista nappia. Montako kultaista nappia kaikkiaan?

Lintu kävi ohrapellolla kolmesti päivässä kolmen viikon ajalla, seitsemän jyvää nokkasi aamusella, päivällä toisen verran enemmän, iltasella tyytyi samaan kuin aamusella. Montako jyvää oli lintu ottanut pellosta?

Vanha Matti meni kirkkoon seitsemän virstan päähän, istui kolmesti virstalla, palatessaan saman verran, ja pisti tupakaksi kerran aina kolmannella istumalla. Kuinka monesti Matti tupakoi kirkkomatkallansa?

Seuraavissa esimerkeissä ilmenee 3- ja 7-luvun ohella muitakin lukuja.

Puussa oli kolme haaraa, joka haarassa 7 oksaa, joka oksassa 7 linnunpesää, joka pesässä 7 poikasta, joka poikasella 2 silmää. Montako silmää?

Maaherralla oli 7 taloa, joka talossa 7 huonetta, joka huoneessa 7 kaappia, joka kaapissa 7 hyllyä, joka hyllyssä 70 kirjaa, joka kirjassa 70 lehteä, joka lehdessä 70 äksää. Montako äksää?

Keisarilla on 7.000 kasakkaa, joka kasakalla hevonen, joka hevosella 4 kaviota, joka kaviossa kenkä, joka kengässä 8 reikää, joka reiässä naula. Montako naulaa?

Kaksi meni marjaan, kaksi meni karjaan, kaksi meni myllyyn, yhdeksän rantaan, kahdeksan santaan, kaksitoista korkean vuoren päälle. Paljonko oli menijöitä?

Edellä esitetyt esimerkit ovat kaikki sellaisia, jotka voitiin ratkaista yksinkertaisella laskutavalla. Mutta sitten oli paljon sellaisia, joiden ratkaisemisessa tarvittiin korkeampaa »matematiikkaa». Esitetään näistäkin näytteeksi muutamia esimerkkejä.

Tynnyri, panni, kymmenen kappaa, viis viiden kapan vakkaa ja viis kappaa. Paljonko yhteensä?

Tulokseksi saa kolme tynnyriä, kun muistaa, että panni on 20 kappaa, vakka 5 kappaa ja tynnyri 30 kappaa.

Talon karja meni laitumelle seuraavassa järjestyksessä: yks' meni kahden edellä, yks' meni kahden keskellä, yks' meni kahden perässä. Kuinka monta lehmää? — Kolme.

Järvessä oleva sorsa, nähtyään sorsaparven lentävän, huusi: Sielläpä satanen liuma lentää. Parvesta vastattiin: Pitää olla yhtä paljon, puolet, neljäsosa ja sitten vielä sinä sieltä järvestä, niin tulee sata. Montako sorsaa oli parvessa? — 36.

Matti sanoi Mikolle: Annapas minulle kaksi seivästä, niin minulle tulee kaksi kertaa enemmän kuin sinulle. Mikko vastasi Matille: Anna sinä minulle kaksi seivästä, niin meille molemmille tulee yhtä paljon. Montako seivästä oli kummallakin? — Matilla 14, Mikolla 10.

Tällaisten laskutehtävien ratkaisemistilaisuudet talven pitkinä puhteina muodostuivat kansanlapsille kehittäviksi laskentotunneiksi silloisina aikoina, kun heivät vielä saaneet koulujen penkeillä tätä taitoansa kehittää.

Jalmari Matisto
(Forssan Lehti 11. 8. 1930)

Myytillisiä tarinoita

Hannu & Kreeta

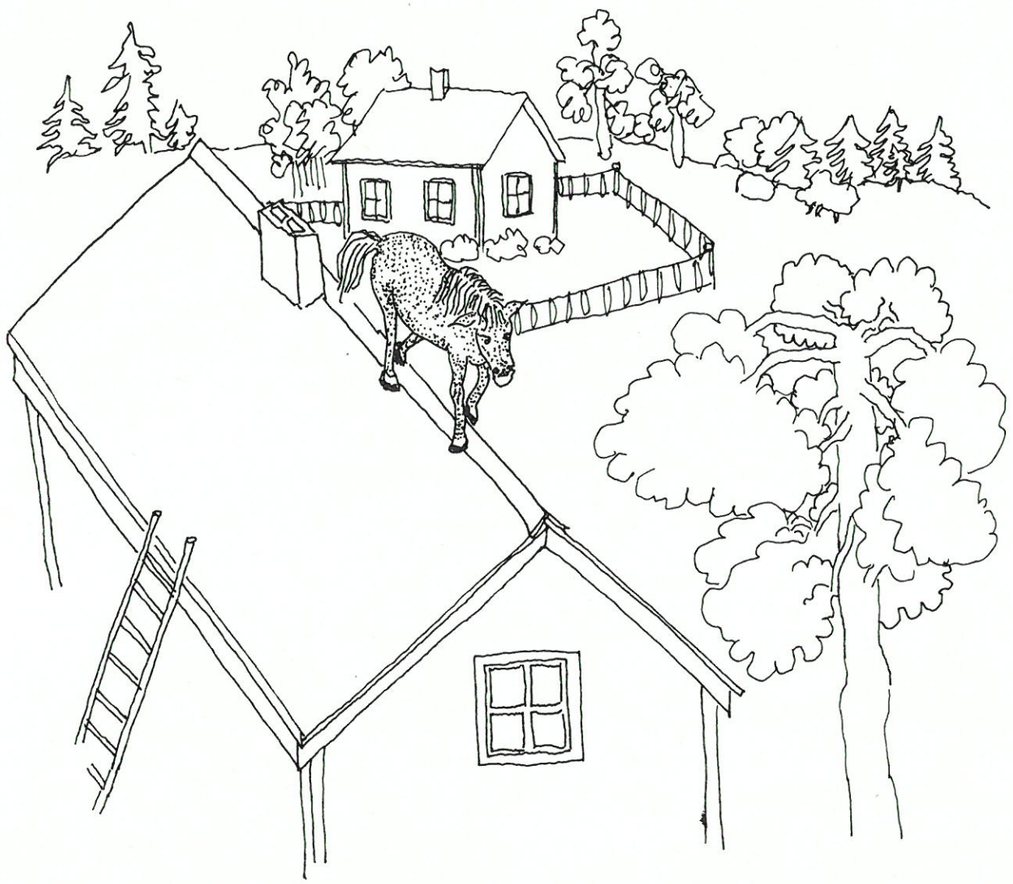

Myytillisiä tarinoita-teos ilmestyi ensimmäisen kerran Lauri Simonsuuren toimittamana vuonna 1947. Toinen painos tuli 28 vuotta myöhemmin, ja ensi vuonna voimme viettää teoksen 30-vuotisriemujuhlaa. Myytillisissä tarinoissa tulee todistetuksi Suomen kansan mielikuvituksen lento ja sukkeluus. Eri puolilta maata kerätty aineisto avaa kotiimme sanaisen arkun, jonka olemme usein kaupungistuneessa elämänmuodossamme hyljänneet.

Mutta ei perinne ole sellainen, että se jäädytetään. Perinnettä syntyy aina kun hengitämme (niinhän ne kiinalaisetkin syntyvät). Suuressa kymessä on virrannut vettä: seuraavassa kerrotaan kaksi tarinaa, jotka on siepattu suoraan kansan suusta.

HEVONEN ELEMENTISSÄÄN

Sahanjauhonmylläri joka ei tiennyt ns. talouselämämme hienouksista kiikutti sahanjauhoja Konikauppiaalle.

— Hinta tulee myöhemmin ja ilman kuittia, Konikauppias sanoi.

— Tässä olisi kyllä lasku.

— Tut minä sinun laskuistasi, pistän tilille.

Sahanjauhomylläri repi laskun ja ajatteli että näin on hyvä.

Siinä oli kaksi miestä ja miesten sana.

Konikauppias meni konkkaan niin että rysähti. Menivät talli, omat hevoset ja varastetut.

Sahanjauhomylläri oli huolissaan.

Toikin pois, sano Harju kirkkoo

Tapio Horila

Somerolaiset pitivät Gustav Ernst Winqvistiä omituisena herrana.

Tosin hänen sijoittumisessaan Somerolle ei ollut mitään erikoista, sillä hän tuli kotivävyksi suureen kartanoon, ja omaisuuden hankkimista tätä menetelmää käyttäen on asiallisesti ajatteleva maalaiskansa aina pitänyt tervejärkisyyden merkkinä.

Harjun säterirusthollin omistaja Nils Petersson oli kuollut v. 1868, ja hän oli määrännyt perijäkseen kasvattityttärensä Emerentian. Tällä kävi paljon kosijoita, jotka myös suhtautuivat Harjun laajoihin tiluksiin tervejärkisesti, mutta vasta Gustav Ernst Winqvist kelpasi. Seuraavana vuonna Peterssonin kuoleman jälkeen tapahtui vihkiminen, ja Winqvist, joka tällöin oli 25-vuotias, muutti kirjansa Helsingin pitäjästä Somerolle. Hänessä sanotaan olleen kaupunkilaista herraskaisuutta, mihin niihin aikoihin kuului olennaisena piirteenä huono suomen kielen taito (niinpä hän suomea solkatessaan pani sanojen loppuun tämän tästäkin-liitteen). Eniten varmaan Emerentian valintaan vaikutti se, että Gustav vielä siihen aikaan oli kaunis mies, kuten perimätieto kertoo.

Mutta ympäristön asukkaisiin ei uuden isännän kasvojen kauneus vaikuttanut yhtä syvästi kuin Emerentiaan, vaan he seurailivat enemmän sitä, kuinka hän ryhtyisi hoitamaan isännyytensä toimia. Tämän tarkkailun tuloksena oli, että häntä ruvettiin pitämään omituisena.

Pian sen jälkeen kun Winqvist oli asettunut Harjuun asumaan, nähtiin se tavaton asia, että talon vanhat perintöhuonekalut kannettiin pihan alla olevan Kirkkojärven rantaan suureksi röykkiöksi ja poltettiin, jotta saatiin tilaa isännän kaupunkilaismakua paremmin tyydyttäville uusille mööpeleille. Silloin ihmiset jo pudistelivat päätään ja arvelivat, ettei taida tästä herrasta tulla kunnon talonpitäjää.

Mutta päänpudistelu saattoi muuttua nauruksi, kun Winqvist toisinaan ilmestyi ohjailemaan maanviljelystöitä. Harjulla oli luonnonniittyä Laitiaisissa, ja niinpä kartanon torpparit olivat siellä eräänä päivänä paraikaa luokoamassa heinää, kun Winqvist saapui vaunuilla ajaen tarkastamaan työn sujumista. Mikkoniminen torppari oli havainnut, että hänen haravastaan olivat piikit ravistuneet, ja saadakseen nämä paisumaan liotti haravaansa ojassa herran tullessa hänen kohdalleen. »Mite sine teke kun haravakin liottakin. Teke työkin vaan», rähisi isäntä. Mikko vastasi koiruuksissaan, että harava kerää tarkemmin pikkuheinät, kun sitä välillä pitää vedessä. Silloin Winqvist komensi koko heinäväen liottamaan haraviaan ja tunsi varmaan suurta johtamisen nautintoa hoputtaessaan: »Kastakin sun haravakin, kastakin sun haravakin». Väki lopetti luokoamisen pitkäksi toviksi ja keskittyi pitämään haraviaan ojassa yrittäen samalla näyttää sellaista naamaa kuin olisi ollut kysymyksessä tärkeäkin tehtävä, joka vaati harrasta syventymistä, vaikka nauru hytkytti sisikunnissa. Vasta herran poistuttua pääsi ilo vapaasti purkautumaan.

Muut Winqvististä muistetut kaskut ovat sen luonteisia, että jätän ne mieluummin kertomatta. Kun seuraavassa otetaan puheeksi hänen tunnetuin tempauksensa, se johon otsikossa viitataan, ei enää tarvitse liikkua epävarman muistitiedon pohjalla, koska asiasta on käytettävissä virallisia asiakirjoja ja painettuja historiantietoja.

Vuonna 1891 Winqvist esitti kirkonkokoukselle älistyttävän vaatimuksen: kirkko sijaitsee Harjun maalla, joten seurakunnan on siirrettävä kirkko pois tai lunastettava tätä varten tarpeellinen maa-alue häneltä. Asian oikea laita sattui kuitenkin olemaan niin, että Harjun edellinen omistaja Nils Petersson oli 1852 saanut seurakunnalta maakappaleen, jonka vastineeksi hän oli antanut uutta kirkkoa varten tontin. Vaihtokauppa oli selvä ja laillinen, mutta Winqvist kai piti Someron silloista kirkkoherraa — sitä Veriini-vainaata — ja seurakunnan luottamusmiehiä tyhmempinä kuin nämä olivat. Asia joutui kihlakunnanoikeuteen.

Elokuun 30. päivänä 1891 tehty kirkonkokouksen pöytäkirja kertoo jutusta näin: »— — emäkirkon seurakunnan puolesta valittiin v.t. Kappalainen Karl Henriksson valvomaan sekä seurakunnan kirkon rakennusvelvollisten että pappein virkataloin etua ja oikeutta siinä Someron kirkon pois muuttamis jutussa, jonka Harjun rustitilan omistaja G. Winqvist on nostanut näitä rakennusvelvollisia vastaan Kihlakunnan oikeudessa.» Myöhemmin valittiin Henrikssonin tilalle talollinen Vihtori Suutela. Seuraavana vuonna Winqvist näyttää jo tajunneen, ettei kirkkoa siirretä eikä sen tonttia uudelleen lunasteta, sillä hän luopui kanteestaan. Syynä riitelyyn seurakunnan kanssa olivat todennäköisesti Winqvistin raha-asiat, jotka kehnon talonpidon ja kalliiden kalaasien vuoksi olivat menneet rempalleen ja joita paikatakseen hän yritti pakottaa seurakuntaa maksamaan sievoiset korvaukset.

Winqvistin seurakuntaa vastaan nostama kanne hankki hänelle omalaatuista kuuluisuutta ei ainoastaan Somerolla vaan laajemmaltikin. Niinpä pilalehti Matti Meikäläisessä sanotaan olleen piirros, jossa Someron kirkkoa väännetään kangilla pois paikoiltaan.

Päretalkoot
19. 6. 1976

Päretalkoot Someron museolla 19. 6. 1976. Vas. Suutelan traktori ja sirkkeli. Talosen traktori tukkikuormineen. Mauno Nyström, Kaino Lindgren, Juhani Talonen, Eero Suutela ja Hannes Alitalo. Valok. Ossi Laurila.

Pärehöylä käy museon riihiluuvan kattotalkoissa. Vas. Kaino Lindgren, Voitto Ollonqvist, Juhani Talonen, Antti Mäkelä, Eelis Eloranta. Pärehöylä kuuluu Lauri Känkäselle Rautelasta. Valok. Ossi Laurila.

Sahanjauhomylläri tiesi että pesästä ei mitään saa, jos sitä ei itse hanki. Ja yöllä hän jo hääri Konikauppiaan tallissa. Hän vei sieltä konin.

Mutta armias: aamulla kun Sahanjauhomylläri heräsi ja näki sen konin: vanha kuin mikä. Niin vanhaa hevosta Sahanjauhomylläri ei ollut koskaan nähnyt.

— Pihassa on hyvin vanha hevonen, tiesi vaimo kertoa.

— Sinä sen osasitkin sanoa.

— Onpa kamalan näköinen heppa, sanoi Kuopus.

— Se on vanha hevonen, sanoi Sahanjauhomylläri.

— Vanha.

— Vanhuudessa on sen salaisuus, sanoi Sahanjauhomylläri.

— Kuinkas niin?

— Antikvariaattitavaraa, sanoi Sahanjauhomylläri.

Sahanjauhomylläri vei hevosen vanhaintavarainliikkeeseen:

— Se olisi 32 tonnia, antiikkitavaraa.

— Vai niin.

— Tonnin voisi pudottaa, Konkurssissa ei kukaan voita.

— Ei niin.

— Hampaatkin kuin kuningatar Sibyllalla.

— Niin.

Taitaa olla kengätkin ruosteessa.

— Nii.

— Suomen vanhin tamma.

— Ni.

Kauppa ei ottanut sujuakseen. Matka kotiin oli hivenen nöyryyttävä. Muija nauroi ratketakseen sitä kattoreissua.

Ja sitten ne naapurit. Lauantain Toivotut tuli kysymään, miten ne tikkaat kestivät.

— Hyvin, ne ovat terästä, sanoi Sahanjauhomylläri.

Loivasen perhana tuli kysymään, miksi se on katolla.

— Ettei halla pane, vastasi Jauhonen.

ELÄMÄN ARVOITUKSIA

Pakkanen puri vaikka lehti selvästi ähötti koivun latvassa. Viima kiisi pitkin ojanviertä, sumu oli kaikonnut kahta aamua aikaisemmin. Se mikä oli villihanhesta jäljellä: pelkkä muisto äänestä joka muistutti tiekonetta.

Lapsi miltei lensi kohti koillista. Vaunujen pauke havahdutti sivuteitä hiippailevan ohikulkijan. Rampa jalka ja terve jalka seurasivat kiireisen vaunun rankkaa menoa. Riipaiseva viilto nousi ristiselkään asti. Pian se kipu olisi päässä, kaikki on ajan kysymystä.

»Me olemme niin kovin erilailla raudoitetut», hän mutisi itsekseen.

Aamuisella retkellä oli aina vaarana takertua itsesääliin. Luojan kaikessa hyvyydessään ympärille paiskaama luonto pakkasi usein itsetutkiskelun syviin syövereihin. Oli pakko turvautua mietiskelyyn, joka tutkaili maailmankaikkeutta.

»Siis itse piiloon», hän virkkoi.

Kuusi, kuusi, kuusi, kataja, pihlaja, kataja, kataja, kuusi, paju, pihlaja, paju, paju, kuusi.

Ne kaikki olivat samassa rivissä, ne reunustivat pellon kuin aita. Olivatko ne siinä tarkoituksella. Kuka oli se, joka kunnioitti näitä samoja asioita: kuusi, kuusi, kuusi, kataja, pihlaja...

Liian useat kysymykset pakkasivat mieleen kesken rauhallisen tepastelun.

Hevoset seisoivat keskellä niittyä ja pakkasta. Ne näyttivät hämmentyneiltä: ohi oli juossut peura. Hän mietti mitä hevonen mietti: »Miksi peura kulki juuri tästä», sitäkö hevoset miettivät?

Tyttö, joka tulee vastaan ja hakee lapsen. Missä se on?

Pitkä suora luikkaa läpi niityn ja pellon. Tästä näkee pitkälle, kuin Pohjanmaalla? Olisiko tällaista jos tulisi Vaasan kautta?

★ ★ ★

Olympiarahastoa kartutettiin

V. Kujanpää

18. 10 -31 suoritettiin Forssassa puulaakiottelu Forssan Salaman ja Someron Esan välillä. Salaman taholta oli Esalle ehdotettu yhteisen »puulaakin» aikaansaamista olympiarahaston hyväksi. Esan johtokunta oli kuitenkin aluksi tätä hanketta vastaan, osaksi ehkä haluttomuudesta, mutta silloinen puheenjohtaja Yrjö Kaurala kannatti ajatusta ja sai epäilijät suostumaan yhteistoimintaan Salaman kanssa ja otteluista tuli tosi. Ne pidettiin edellämainittuna päivänä Forssan urheilukentällä.

Lajeina oli 7 x 100 m viesti kummankin seuran johtokuntien kesken, 5 x 100 m Lounais-Hämeen naisjoukkueille ja pesäpallo-ottelu Forssan ja Someron yhteiskoulujen alaluokkien välillä.

Puulaakiottelut aloitettiin 7 x 100 juoksulla. Lähtölaukauksen pamahdettua syöksyi Salaman puheenjohtaja Rekola johtoon ja säilyttikin sen puolimatkaan saakka, jolloin Esan puheenjohtaja Kaurala vastustamattomasti pyrki rinnalle. Rintarinnan nämä »napamiehet» yrittivät loppumetreille saakka Kauralan ennättäessä metrin verran aikaisemmin työntää kapulan varapuheenjohtaja Ville Saloselle, joka Kauralan lujan vauhdin sysäämänä oli menettää tasapainonsa, jolloin Salaman varapuheenjohtaja Isä-Karhunen oli yllättää. Suuremmitta kommelluksitta tästä kuitenkin selviydyttiin ja Esan etumatka tällä osuudella kasvoi noin 20 metriä, joka olikin välttämätöntä, sillä sihteeri Esko Sjögren sai takaa-ajajakseen sellaisen tekijän kuin Sulo Aron, joka lyhensikin etumatkan kahdeksaksi metriksi. Kolmannessa vaihdossa olivat vastakkain »rahaministerit» Arvo Toivonen ja Hakala, jotka juoksivat tasoihin välimatkan pysyessä edelleen kahdeksana metrinä, jolloin Esan Mikko Kurki sai vastaansa Salaman Heiniön. Näytti jo yhteen ainaan siltä kuin Heiniö ennättäisi vaihtopaikalle ennen paljasjalkaista Mikkoa, jolla muuten oli keppi toisessa ja viestikapula toisessa kädessä, mutta Mikkopa oli varannut loppupinnistystä varten voima- ja sisuvaran ja etumatka säilyi vielä neljänä metrinä. Kalle Laine sai kapulan. Salaman A. Aro alkoi hurjan takaa-ajon, mutta Kalle veti kurvan hyvin ja antoi kapulan kirjoittajalle vajaan 10 m:n turvin ja Salaman Palmulla ei ollut mitään mahdollisuuksia voittoon, vaikka hän parastaan yrittikin. Esa siis voitti viestin ajalla 1.36.6. Salaman aika oli 1.37.9.

Naisten 5 x 100 m viesti oli seuraavana lajina. Heti alussa Salama pääsi johtoon Esan jäädessä hännille. Toisella viestiosuudella otti Esan piskuinen Thelma Aaltio kuitenkin »luulot pois», juosten ulkorataa ykköseksi. Se oli suuri yllätys ja kun vielä Esan Skutnabb komeasti kolmatta viestiosuuttaan vetäessään jätti toiset kuin seisomaan, näytti Esan voitto mahdolliselta, mutta älä nuolaise — jne: se saatiin nytkin kokea. Esan tyttäret eivät olleetkaan sellaisessa kunnossa kuin harjoituskokeista päättäen oli oletettu ja Salaman ankkuri toi komeasti kirien viestikapulan ensimmäisenä perille Esan jäädessä toiseksi Ryskeen ahdistaessa. Tulokset: 1) Salama 1.20.1, 2) Esa 1.21.8, 3) Ryske 1.22.1.

Pesäpallo-ottelussa johtivat Forssan yhteiskoulun pojat jo heti ensi vuoroparista lähtien. Pelin tulokseksi jäi 7—1 Forssan hyväksi. Paras somerolainen oli kolmosvahti Onni Hossi. Sieppari Aimo Laiho työskenteli myös tyydyttävästi.

Mitä kilpailijat sanoivat:

Rekola: Kuultuani Kauralan hiihtopesialistiksi menetin parhaan teräni.

Isä-Karhunen (55 v): Tahdoin vain näyttää pojalleni, että vielä se jalka nousee minultakin.

Sulo Aro: Hitto, kun en voinut varastaa, piti odottaa kapulaa.

Kaurala: Matka loppui kesken.

Salonen: Aavistin tämäntapaista lopputulosta. Hyvä aika minua ihmetyttää.

Kurki: Luulevat minua liian lihavaksi »sprinttarinä», mutta erehtyivät.

Toivonen: Luulivat minua maratoonari Toivoseksi, hyvä kun on kuuluja kaimoja.

Thelma Aaltio: Ei suinkaan minua nyt vaan arestiin jätetä, lupasivat niin tehdä, jos häviän osuudellani.

Neiti Skutnabb: Käy vähän sisulle toisten huono kunto, tulee se vielä meidänkin vuoro ja silloin — — —.

Jatkoa ei seurannut, vaan tämä »puulaakiottelu jäi ainutkertaiseksi. Pelättiin ehkä sitä, että voiton saamiseksi seurat olisivat ryhtyneet johtokuntiansa tarpeettomasti nuorentamaan.

Kuin lapsena ennen

Oula

Nyt vuosien mennen
taas muistan kuin lapsena ennen,

että joulu on rauhan juhla ihan.
Ei riidan, vainon — ei vihan.

Kun katselen loistetta joulupuun
ja kuuntelen harrasta laulua suun,

niin yhä kyyneleet herkässä on
ja joulun kaipaus sammumaton.

Tänäpäivänä vaan on monelle tärkeää valta.
Ei kuulla enkellaulua taivahalta

mi ketojen yllä kerran
lauloi ylistystä Herran.

Jos nyt syttyis taivaalle tähti,
niin moniko työnsä jättäis' ja lähtis

katsomaan lasta olkien päällä?
Niin paljon tärkeämpääkin on täällä.

Kiireiden jälkeen kaikki vaan nukkuu,
ja joulun lapsi — taas kerran — hankeen hukkuu.

Joskus sentään koskettaa joulu mieltä turtaa.
Silloin käy näin: Se jäykät kahleet murtaa,

se virittää herkäksi kielen
ja sytyttää oikean joulumielen.

On tullut tilalle tahto hyvä
sekä rauha ja rakkaus enentyvä.

On tullut joulu — unhoittuu surut.
Jouluvirttä riemuisaa pauhaavat urut.

Nuoruudelle

Rauha Määttänen

KULTASENI, AINAKIN YHTÄ ASIAA KADEHDIN SINUN NUORUUDESTASI,
SE ON VARMUUS, JOLLA USKOT OLEVASI OIKEASSA.
ETTÄ SINÄ TIEDÄT MITEN KAIKKI PITÄÄ OLLA,
JA MITEN OLISI KAIKKI TEHTÄVÄ,
ETTÄ MAAILMA PYSYISI JÄRKEVÄLLÄ TIELLÄ.

KAUAN SITTEN MINÄKIN USKOIN OLEVANI OIKEASSA.
ETTÄ KAIKKI OLISI NIIN KUIN MINÄ AJATTELEN.
MUTTA SENJÄLKEEN OLEN SANONUT MONTA SANAA,
JOTKA TÄNÄPÄIVÄNÄ SANOISIN TOISIN,
AJATELLUT MONTA ASIAA JOISTA NYT AJATTELEN TOISELLA TAVALLA,
TEHNYT MONTA TYÖTÄ, JOTKA NYT USKOISIN TEKEVÄNI PAREMMIN,
KIRJOITTANUT MONTA KIRJOITUSTA JA KIRJOITTANUT VÄÄRIN.
PALJON ON MITÄ TEKISIN TOISIN,
PALJON ON MISSÄ OLEN USKONUT OLLEENI VIISAS,
JA OLLUTKIN TYHMISTÄ TYHMIN.

VOI ETTÄ SINÄ OLISIT NIIN ONNELLINEN,
ETTÄ USKOISIT OLEVASI OIKEASSA
ELÄMÄSI LOPPUUN ASTI...

Pastorska mykistyi. Talossa ei ollut kopeekan kopeekkaa, velkaa oli joka puolelle niin että pihalla käytiin uhkailemassa, tytärkin olisi pitänyt naittaa velan koroista, talo hajoisi niskaan, vilja kuivui pelloille eikä lapsilla ollut kunnollisia vaatteita.

Mutta pastori Israelin ei tarvinnut koskaan kokea todellista puutetta. Hänelle löytyi aina parasta mitä talossa oli vaikka muut olisivat syöneet vesivelliä. Hänen pöydässään oli kinkkua ja lammasta ja kanaa, hyytelöä ja kastiketta, vehnästä ja pikkuleipää, punssia ja joskus viiniäkin.

Pastori Israel eli oikeastaan aika mukavasti. Tosin hän eli velaksi, mutta niistä veloista pastorska kantoi suuremman huolen. Pastori ei velkaa ottaessaan yleensä muistanut, että se piti myös maksaa.

Koroista puhumattakaan.

— Tällaiset asiat ovat Anna Ursulan vastuulla. Hänen on paras lopettaa epäkristillinen tyytymättömyytensä ja varustaa tyttö matkaan. Saralla pitää olla kunnolliset vaatteet ja muut tavarat niin ettei häpäise perhettään. Anna Ursula yrittää nyt hoitaa hyvin edes tämän pikkuasian, pastori Löfberg sanoi jäisen epäsuopeasti.

Joulun taikaa

Huurrehupuin, tähtiviitoin
ajaa joulu porraspäähän
kurkistaa ja sisään käy.
Siistitty on joka soppi,
tomuhiukkasta ei näy.

Äiti joulupöytää
kattaa, herkut tuo.
Tulppaanien terät hehkuu
juhlatunnun luo.

Pipartontut, tortut
leikkimielellä
joulupiirin laittaa.
Lapset vahtaa vesi kielellä,
kohta pöydän herkut maittaa.

Tähtilatva kuusi
tuoksuu tuoreuttaan,
kantaa korut,
olkilinnut oksillaan.

Punahiippa tonttu
kurkkaa kuusen takaa.
Kohta syttyy kynttilät,
on joululahjain aika.
Lasten laulu helkähtää,
soi tontun tiuku, soi.
Lähellä on kirkas
saduntaika.

Ester Ahokainen

HINTOJA taasen laskettu!

Kekosokerille
Palasokerille
Kidesokerille
Vehnäjauhoille
Suurimoille
Hedelmille
Margariinille
sekä
Väkirehuille

SOMERON OSUUSKAUPASSA R.L.

Ilmoitus Somero-lehdessä
28. 3. 1930

Kahvi myytiin pääasiassa raakoina papuina kilokaupalla. Sokeria ostettiin eniten toppana, oli n. 2, 4, 7 ja 12 kilon toppeja. Toppasokeria myytiin myös kilokaupalla. Joskus tuli erimielisyyttäkin ostajan ja myyjän välille kun kukaan ei olisi tahtonut ostaa ison topan pohjaa, joka oli pehmeää ja helposti sulavaa. Topan pieni pää taas oli kovempaa ja haluttua. Silloin oli talous tarkka ja vakaa markka.

Hedelmiä ei kaupassa myyty kuin ennen joulua omenoita. Ne olivat ulkomaisia. Omenat oli pakattu suureen tynnyriin korkkirouheeseen. Kuivattuja hedelmiä, rusinoita, luumuja, viikunoita ja sekahedelmiä myytiin runsaasti varsinkin ennen isompia pyhiä, olihan »makea soppa» juhlien herkkuruokaa.

Parhain myyntipäivä oli kuukauden 28., silloin oli meijeritilipäivä. Tili maksettiin rahana meijerin konttorissa. Sitten isännät tulivat tekemään ostoksia. Varastorakennuksen edessä oleva pitkä puomi oli hevosia täynnä, isännät hyvällä tuulella ja kauppa kävi. Asiakaskunta oli tilipäivänä hyvin miesvoittoista, miehethän maitokuskeina toimivat.

Kauppa oli auki aamulla kahdeksasta illalla viiteen, mutta eivät myyjät heti kaupan sulkemisen jälkeen päässeet kotiin lähtemään. Kaupan siivous oli myyjien tehtävä. Siinä talkoossa meni tunnin verran aikaa, eikä siitä maksettu ylityökorvausta, ei kukaan pyytänytkään. Myös kaupan uunien lämmitys kuului myyjien tehtäviin.

VUODENVAIHTEEN URAKKA

Inventario oli suuritöinen homma, siinä meni parisen viikkoa ennenkuin pääliike ja viisi myymälää oli käyty läpi Raskaana sitä ei kuitenkaan koettu, vaikka työtä tehtiinkin aamupuoliin yötä. Työ tehtiin talkooluontoisena ja asiaan kuului hyvä ruoka ja kahvi, jotka nautittiin johtajan asunnossa. Inventaariossa oli mukana myös johtoportaan jäseniä. Niinpä Vihtori Toivola Härkälästä laski vuodesta toiseen Someron maisemakortit, joita oli yksi nurkkakaapillinen. Yhtenä vuotena Toivola keksi: hän laski sata korttia ja punnitsi ne, sitten hän punnitsi koko korttimäärän ja niin illan kuluessa selveni kappalemääräkin. Lauri Sariola taas potkaisi sillitynnyrin kylkeen ja sai siten selville montako kiloa sillejä tynnyrissä oli. Verner Sinisalon tehtävänä oli laskea ruuvit ja pultit ja muu pieni rautatavara. Frans Larpa oli kirjurina. Koska tavarat oli etukäteen punnittu ja mitattu ja pantu lappu päälle, sujui kirjaan vienti melko nopeasti. Pareina tehtiin töitä, toinen huusi tavaran määrän ja oman sekä myyntihinnan, toinen merkitsi kirjaan. Näitä 50—100 sivuisia kirjoja kertyi melkoinen määrä, sivut kahtena kappaleena. Toinen sivu laskettiin kaupan henkilökunnan toimesta, toisen laskivat hallintoportaan miehet. Sitten sivut verrattiin ja samaan summaan piti joka lehdellä päästä. Meni maaliskuun puoliin ennenkuin kaikki oli valmista.

SUOLAA AHERRUKSEN LOMASSA

Hauskojakin tapauksia sattui. Yleinen käsitys kansan keskuudessa oli että johtaja hoitaa liikkeen rahaasiat. Laskutus ja perintä oli kuitenkin liikkeen kirjanpitäjän Eine Salojärven (Lamminperä) tehtävänä. Hän oli taas kerran lähettänyt laskuja, mm Vihtori Puotsaari Härkälästä oli saanut laskun apulantaostoksistaan. Laskun saatuaan hän tuli kauppaan, seisoi hajasäärin konttorin ovella ja tiedusteli: »Onks johtaja koton?Kun hänelle ilmoitettiin että johtaja on matkoilla tokasi Puotsaari: »Mitäs täältä sit semmosii lappui lähetettää vaikkei johtajakan koton ol.»

Kerran aamulla kun menimme kauppaan, seisoi Talosen vanhaisäntä Vihtori Talonen tiskin takana. Kun ihmettelimme mistä hän siihen oli tullut, painoi Talonen kurillisesti toisen silmänsä kiinni ja sanoi: »Tosta

ovesta minä tulin, eikös se ole hyvä että minä siitä tulin, joku muu olis voinu viälä teilän tavaranne, kun oven auki jätätte.» Tosiaan, liikkeen ovi oli jäänyt illalla lukitsematta.

Osuuskauppaan oli tullut myyjä Rovaniemeltä. Kerran hän meni palvelemaan pientä tytön typykkää, joka sanoi: »Mää otam pual killoo fiinii sokerii ja kilor roukii jauhoi.» Myyjä meni neuvottomaksi, tuli kysymään toisilta myyjiltä mitä tyttö haluaa ostaa.

Osuuskaupanjohtaja Ville Salonen oli kova kauppamies. Jos kaupassa ei sattunut olemaan ostajan kysymää tavaraa, lupasi hän toimittaa, »huomenna saa». Kerran muutamat isännät ajattelivat että nytpä pannaan Ville pussiin, kysytään sellaista mitä hän ei pysty toimittamaan. Isäntä lähti johtajan puheille ja sanoi että hän haluaisi ostaa lehmän. »Kyllä toimitetaan, huomenna saat», lupasi johtaja.

Hetken aikaa mietittyään johtaja Salonen soitti ystävälleen Lauri Sariolalle ja kertoi mikä oli pulmana, »Sinulla kun on paljon lehmiä, myy nyt yksi». Sariola oli heti juonessa mukana ja lupasi: »Kyllä myyn, tulkaa huomenna katsomaan.» Isäntä tuli seuraavana päivänä ja lehmä oli saatavissa, mutta kauppoja ei sillä kertaa syntynyt. Johtajan maine hyvänä tavaran hankkijana oli kuitenkin pelastettu.

Kesäisinä sunnuntaina tehtiin yhteisiä retkiä, käytiin Somerniemen järvien rannoilla, Kerkolan järvellä, oltiinpa kerran Tampereellakin retkellä ja Vehoniemen harjulla nukuttiin havujen päällä kaunis kesäinen yö. Matkat tehtiin kuorma-autolla. Lankuista koottiin penkit auton lavalle ja hyvä oli matkaa tehdä iloisessa seurassa.

Pupu Pupsis asialla

Tepa

Pupu Pupsis hyppäsi takatassuilleen, läimäytti etukäpälänsä yhteen ja loikkasi hölmistyneitten tonttupoikien eteen, niin että lumi pöllähti. Se oli ollut salakuuntelijana pensaassa ja katsoi nyt hetkensä koittaneen.

— Sisso, punahiipat, terve!

Tonttupojat vallan tyrmistyivät moisesta yllätyksestä eivätkä osanneet vähään aikaan virkkaa mitään.

— Tekös te olette niitä joulun airueita? Pupsis kysäsi.

— Me, mehän niitä olemme. Ja entäs sitten?

— Sanokaa toki terveisiä joulupukille, että tulisi kerran Metsolaankin joulujuhlaan.

— Tokihan, aina me terveiset perille viemme, tontut nauroivat. Sitten he pistivät juoksuksi. Hiipat vain vilahtelivat puiden lomista.

Pupsis oli Pupulan sänkipoika, syksyllä syntynyt. Eikä hän ollut nähnyt vielä yhtään joulua. Sitä enemmän hän oli kuullut siitä kerrottavan. Ja nyt hän oli varma, että Joulupukkikin tulisi tuomisineen heidän kuusijuhlaansa.

Metsolan suuri sali oli somistettu juhlakuntoon. Itätuuli oli auttanut lumen luonnissa, joten lattia oli nyt puhdas ja sileä.

Pilviemo oli järjestänyt hienon hiutalekoristelun juuri juhlan edellisenä iltana. Ja rouva Jääteli toi jääpuikkoja, joita kiinnitettiin kuusten oksiin. Ne kimmelsivät kuutamossa kuin kirkon kristallikruunu.

Ikivanha kuusi upeili keskellä salia. Sen oksilla välkkyivät kidetähdet ja kuurakynttilät. Kuu oli luvannut aattoillaksi täyden juhlavalaistuksen.

Ilta alkoi hiljaa hämärtyä. Juhlavieraita saapui joka

Pastori Israel käänteli rapisevaa kirjettä, avasi sen vihdoin. Hän katseli sitä hiljaisena ja työnsi sen sitten pastorskalle.

— Täti Dorothea Feuerbergilta se luullakseni on. Käsiala on kovin epäselvää. Ehkä Anna Ursula kertoo minulle, mitä siinä seisoo.

Kirjeen käsiala oli siroa ja selvää, mutta se oli kirjoitettu ranskaksi, eikä pastori osannut ranskaa. Anna Ursula luki kirjeen läpi tyttöopistoranskallaan, huomasi ettei kirjeen kieli ollut aivan niin sivistynyttä kuin olisi voinut odottaa vanhalta hienolta naiselta, ja lopulta tajutessaan kirjeen sisällön hän melkein halvautui riemusta.

— No, mitä mahtaa täti Dorothean sydämellä olla? pastori Israel yritti hillitä uteliaisuuttaan.

— Hän — hän haluaa Saran luokseen Helsinkiin, Anna Ursula henkäisi kun puhumaan kykeni. — Asumaan Konstantininkadulle!

— Helsinkiin?

— Hän haluaa tietenkin esitellä Saran seurapiireissä, Anna Ursula riemuitsi. — Vihdoinkin! Tämä on Saran suuri tilaisuus!

Sitten tuhat ongelmaa nousi äkkiä hänen mieleensä ja hän vaikeni. Ilo valui pois: pastorska ymmörsi ettei köyhällä pappilanmamselilla ollut mitään mahdollisuutta käyttää hyväkseen suurenmoista tarjousta.

— Täti Dorothea, pastori mietiskeli ääneen. — En ole kuullut hänestä mitään pitkiin aikoihin.

— Olen kehoittanut tyttöjä kirjoittamaan hänelle säännöllisesti sen jälkeen kun hän palasi Suomeen, Anna Ursula sanoi soinnittomasti. Kuinka hän olikaan toivonut juuri tällaista vastausta tarkastaessaan Saran ja Hedvigin ranskaksi kirjoittamia pieniä kirjeitä. Ja nyt kun se viimeinen oli tullut, ei pitäjänapulaisella olisi varaa lähettää edes yhtä tytärtä pääkaupunkiin.

— Hänen täytyy olla lähes seitsemänkymmenen, pastori jatkoi pohdintaansa. — Rikas kuin Kroisos, sitä hän on. Sopii varsin hyvin, että hän tekee jotakin sukulaistensa hyväksi.

Dorteha Feuerbergista puhuttiin paljon pappilan naisväen kesken. Hän oli pastori Löfbergin täti, hänen äitinsä Beata Ahlefeltin sisar, ainoa elossa oleva läheinen sukulainen ja hartaitten odotusten kohde.

Dorothea Ahlefelt oli melko kypsässä iässä mennyt Lyypekissä mainisiin tiedon mukaan ylhäisen ja rikkaan saksalaisen paronin kanssa. Lyypekin vuosina hänestä ei kuultu mitään, mutta palattuaan muutama vuosi sitten Suomeen hän oli kirjoittanut lyhyen kirjeen sisarenpojalleen ja ilmoittanut asettuvansa asumaan uuteen pääkaupunkiin. Hän oli ostanut Konstantinkadulta mukavan talon ja arveli viihtyvänsä hyvin. Ei muuta, ei kutsua käymään.

Pastorska ei lannistunut.

— Vanha rouva saattaa hyvinkin ruveta tuntemaan olonsa yksinäiseksi jonkun ajan kuluttua. Hän ehkä haluaa seurakseen nuoren herttaisen tytön — miten loistavaa olisikaan tytölle päästä Helsinkiin.

— Tulla esitellyksi seurapiireissä, Sara huokaisi. — Päästä teatteriin ja tanssiaisiin!

— Siellä on tietenkin mahdollisuus tavata sopivia nuoria miehiä, pastorska aprikoi. — Eikä perintöäkään pidä unohtaa. Tädillä ei ole liiemmin sukulaisia. Tuskin häntä kukaan muistaa, hänelle kulki Oinasjärven kestikievarista postin mukana huolellisesti ja sirosti kirjoitettuja kirjeita, kuivattuja kukkia ja pieniä mausteyrteillä täytettyjä pusseja vaatteiden väliin pantavaksi. Täti ei vastannut koskaan muuta pastorska ei huolestunut.

— Tällaiset asia vievät aikaa. Tätiressukan on ymmärrettävä, että me olemme ainoat sukulaiset, jotka välittävät hänestä. Hän on varmasti epäluuloinen ja kuvittelee kaikkien vain havittelevan perintöä.

Nyt oli Anna Ursulan toive toteutunut. Hänen teki mieli parkua ääneen.

— Miksi juuri Sara, pastori sanoi tyytymättömänä. — Hedvig olisi paljon parempi.

Pastorska räpytteli hämmästyneenä silmiään. Äsken Hedvig oli ollut toivottoman huonosti kasvatettu tytönletukka.

— Hedvig on kaunotar. Hänen peräänsä miehet katsovat, eivät mitättömän Saran, pitäjänapulainen selitti Turun-vuosiensa suomalla naistenhurmaajan kokeneisuudella. — Sara on liian vaatimaton, hänessä ei ole hienostusta eikä hurmaa.

Anna Ursula nousi puolustamaan vanhinta tytärpuoltaan.

— Löfberg suo vain anteeksi, mutta hienostusta Sarassa juuri on. Eikä hän ole lainkaan mitätön. Hän on hyvin herttainen ja kultainen tyttö, nöyrä ja tottelevainen ja viisaskin.

— Kuka korea paroni haluaisi viisaan, nöyrän ja herttaisen puolison, pastori mutisi. — Kopea kaunotar, sellainen kääntää päät. Hedvig olisi siihen juuri omiaan.

Anna Ursula, jolle lapsuudesta asti oli opetettu nöyryyden hyvettä ja ylpeyden syntiä satsoi ällistyneenä miestään. Pastori Israel ei ollut koskaan maininnut pivävänsä arvossa kopeutta. Päinvastoin, vaimo ja lapset olivat usein saaneet kuulla ansioikkaita saarnoja nöyryyden siunauksesta.

— Samantekevää, minkälainen Sara on, pastorska ravisti päätään. — Ei meillä kuitenkaan ole varaa lähettää häntä Helsinkiin.

Pastori rypisti otsaansa.

— Mitä kummaa Anna Ursula nyt puhuu? Totta kai Sara lähtee, mitä pikemmin sitä parempi.

— Mutta ... ei ole vaatetta ... pitäisi olla hameita ja viittoja ja hansikkaita ja kenkiä ja viuhkoja ja muuta sellaista. Korujakin.

Ei Saralla ole mitään. Kyytimaksukin... ja voiko nuoren tytön lähettää yksin maantielle, pitäisi olla renki mukana vähintään, mielummin seuralainen. Se tulee kovin kalliiksi, eikä meillä ole rahaa.

Pastori katsoi ylhäisesti vaimoaan.

— Anna Ursula taitaa nyt vähän liioitella meidän kurjuuttamme. Rikkaita emme ole, sen myönnän, eikä yltäkylläisyys kirkon palvelijalle sovikaan. Mutta toimeen kyllä tullaan mukavasti, Anna Ursulalla ei pitäisi olla mitään valittamista.

kun pastorska oli astunut sisään puustelliin. Sen jälkeen oli siunaantunut vain kaksi lasta, Luojan kiitos. Köyhyys oli kovaa, eikä lapsi suinkaan aina tuonut leipää tullessaan edes jumalanmiehen perheeseen. Anna Ursulan omat lapset tosin olivat lähteneet maailmalle. Katarina oli kappalaisen vaimona Oulussa, Ulrika oli kuollut pian Somerniemelle tulon jälkeen. Thaddeus oli lähtenyt Turkuun lukemaan papiksi.

Thaddeus. Anna Ursulan monien huolien yllä oli yksi suuri ja kaiken peittävä.

— Toivottavasti Anna Ursula on ymmärtänyt ohjata Sara Emerentiaa ja Lovisa Christinaa paremmin kuin Hedvigiä.

Pastorska tuskin kuuli pitäjänapulaisen saarnaavaa ääntä.

Thaddeus oli suoriutunut luvuistaan loistavasti, äiti oli ollut ylpeä ja isäpuolikin armollinen. Mutta nuorukainen ei vastannut häneen asetettuja odotuksia. Sensijaan että olisi hakenut kappalaisen virkaa jostakin suuresta rikkaasta seurakunnasta hän ryhtyi Turussa sairaalapapiksi.

Se oli tavatonta. Israel Löfberg haisteli poikapuolen käytöksessä joitakin turmiollisen pietismin aineksia.

Sitten nuorukainen sai keuhkotaudin niin kuin oli odotettavissakin sellaisessa paikassa, ja tuli laihtuneena ja kuumeisena Somerniemelle. Kuolemaan, uskoivat kaikki paitsi Anna Ursula joka kieltäytyi tunnustamasta totuutta vaikka näki sen.

Pastori Israel ei ollut lainkaan iloinen poikapuolensa tulosta. Hän unohti nopeasti Thaddeuksen loistavat opinnot.

— Hän haluaa laiskotella, pastori ärisi. — No, laiskotelkoon, kunhan Anna Ursula huolehtii, ettei hän vaivaa minua. Hänellä taitaa olla kummallisia ajatuksia.

Niin todella olikin. Anna Ursulan sydän oli pysähtyä kun Thaddeus alkoi puhua fennomaniasta. Se oli joku uusi aate johon hän oli kovin innostunut. Pastorska rukoili nuorukaista pitämään suunsa kiinni pastori Israelin seurassa, oli aate kuinka erinomainen tahansa. Jos Thaddeus osaisi olla kuuliainen ja kunnioittava, hän saisi toimia nuorten sisarpuoliensa kotiopettajana kunnes paranisi.

Anna Ursula ymmärsi pian, että Thaddeus halveksi isäpuoltaan yhtä syvästi kuin isäpuoli halveksi häntä. Pastorska pelkäsi alituisesti riitaa jonka seurauksena Thaddeuksen olisi lähdettävä.

— Anna Ursula yrittää nyt vaikuttaa Hedvigiin että hän katuisi itsepäisyyttään ja pyytäisi anteeksi. Hän on rikkonut neljättä käskyä, niin hän on tehnyt.

Pastorska myönteli nöyrästi. Israel Löfberg oli kuitenkin hyvä mies, parempi kuin Wivolin aikoinaan. Kiivas hän tosin oli, mutta ylen harvoin nosti kättään lapsia kurittaakseen, eikä hän ollut koskaan lyönyt Anna Ursulaa. Se oli jotakin uudenaikaista ajattelua jota Anna Ursulan oli mahdoton ymmörtää. Ruustinna Jernvall oli ravistellut päätään kun Anna Ursula oli kerran Somerolla käydessään ylistellyt miestään.

— Pitäjänapulainen tiedetään omalaatuiseksi mieheksi, ruustinna oli sanonut painottaen suorastaan uhkaavasti sanaa omalaatuinen. — Huolestuttavaa, että hän suhtautuu ylenkatseellisesti kotikuriin. Hänenhän pitäisi olla esimerkkinä seurakunnalle.

Sen jälkeen Anna Ursula oli tarkasti varonut kiittämästä miehensä lempeyttä ja toivonut ettei kurittomuus leviäisi kappeliin siinä määrin että tuomiokapitulin suorittaa tutkimus.

— Pappa! Maman! Katsokaa!

Virkahuoneen ovi rämähti auki. Anna Ursula oli niin vajonnut ajatuksiinsa, että äkillinen ääni sai hänet hätkähtämään. Pastori Israel keskeytti saarnansa ja katsoi vihaisesti ovelle. Virkahuone oli pyhä paikka jonne lapsilla ei ollut asiaa kuin nuhdeltaviksi. Paitsi Saralla, joka teki muistiinpanoja pastorin sanelun mukaan.

— Mitä, mitä, pastorin ääni jylisi kiukkuisesti. Tulija ei säikähtänyt.

— Katsokaa ! Kirje!

Lihava, juuri neitoikään puhkeava tyttö pomppi lattialla niin että lankut notkuivat uhkaavasti. Anna Ursulan kauhistunut katse kohtasi ensin palkeenkielen tytön ruudullisessa mekossa ja sitten aukipäässeen palmikon. Maria Löfbergin ulkomuoto ei antanut pastorskan kasvattajankyvyistä yhtään parempaa kuvaa kuin Hedvigin käytös.

— Maria, rauhoitu, Anna Ursula sanoi heikosti. — Tuollainen meluaminen on täysin sopimatonta.

Pasrori Israelin ja Anna Ursulan vanhin yhteinenlapsi ei kuullut toruja. Hänen suustaan valui loputon sanatulva.

— Kestikievarissa, ja Hännän Mikko oli menossa Keltiäisiin ja sanoi että hän voisi tuoda pappilan postin ja silloin Rekasta kerrottiin, että oli tullut hieno kirje, eikä Mikko ensin tahtonut uskaltaa lähteä sellaista kuljettamaan mutta —

— Hiljaa, lapsi. Unohdat missä olet.

Marian suu sulkeutui napsahtaen. Pitäjänapulainen osasi puhua sellaisella äänellä, että selkäpiitä hyyti.

— Tuotiinko minun lehteni?

— Kyllä, Papa, Maria niiasi nöyränä. — Finlands Allmänna Tidning sekä Wiburgs Wochenblatt. Anteeksi, Papa, Maman.

Pastori nyökkäsi vakavasti.

— Missä lehdet ovat?

Marian käsi lensi suulle.

— Pakarituvassa, Papa, hän sai kuiskatuksi. Pastorin ääni oli entistä jäisempi.

— Mistä lähtien minun sanomalehteni on käsketty viedä kinkun kääreeksi? Hae ne heti.

Maria kääntyi ja kipaisi ovelle niin että paljaat jalat läpsyivät. Pastorin sanat keskeyttivät hänen ryntäyksensä.

— Kirje. Anna se tänne. Äläkä kulje paljain jaloin, se ei sovi pappilan mamselille.

Maria vilkaisi hätääntyneenä Anna Ursulaan joka tuijotti pakottavasti takaisin. Marialla ei ollut omia kenkiä. Hänen oli ymmärrettävä lainata Saran tai Hedvigin kenkiä hetkeksi niin että pastori leppyisi.

— Kyllä, Papa.

kulmakunnalta. Karhurouva oli muokkauttanut turkkinsa mallikkaaksi. Se herätti yleistä ihailua. Suden harmaa puku oli harjattu niin kiiltäväksi, että siitä voi katsella vaikka kuvaansa kuin peilistä. Ja kettu keikari esiintyi kerrassaan hännystakissa. Se herätti hilpeän mielialan varsinkin nuoren väen kesken.

— Repo-sedällä on kaksi häntää päälletysten, kihersi Kurrelan nuorin.

Mutta äiti varoitti moisesta ja kehoitti käyttäytymään siivosti suuressa juhlassa.

Vitivalkoiset röyhelökaulukset oli Kurrelan äiti ommellut kaksosilleen. He olivatkin sitten niin söpöjä, että kärpän kävi vallan kateeksi.

Sitten hiljenivät kaikki. Ohjelma alkoi. Mahtavana kaikui metsänväen jouluvirsi. Suuret hongat säestivät uruillaan. Pupsis pani etutassut ristiin, sillä se oli hänestä kovin juhlallista.

Lintukuoro lausui runon: Joulu Metsolassa. Tuulikanteleen säestämänä lauloivat varpuset: Tiu, tiu, tsit, tsit...

Koko syksy oli harjoiteltu joulunäytelmää: Metsänväen joulukiireet. Tikka Takonokka oli sen ohjannut. Kyllä näytelmää kelpasikin katsella. Tikka Takonokka oli taiteilija kiireestä kantapäähän.

Kurrelan ja Pupulan tenavat esittivät nyt kaksi herttaista tanhua. Se oli niin somaa katsella, että Varismuorilta vallan tippa silmistä sirahti.

Siihen samaan touhuun joudutti Joulupukkikin tonttunsa. Ja kun Pukki pyöri pienten kera piirissä, niin ei Pupsiskaan enää malttanut syrjästä seurata, vaan loikkasi samaan piiriin. Vähitellen siihen yhtyivät kaikki toisetkin. Laulu raikui ja tassut tapsahtelivat.

Kuu-ukko nauroi makeasti moiselle menolle. Monenlaisia tanhuja se oli kierroksillaan nähnyt, mutta ei koskaan vielä näin veikeätä.

Olihan siellä Joulupukin kontissa lahjojakin. Kilvan tontut kiidättivät jokaiselle osansa. Kukaan ei jäänyt ilman. Kääröjä ei kuitenkaan avattu täällä. Jokainen halusi tehdä sen vasta omassa kodissaan.

Pupsis astui nyt esiin, kumarsi syvään Joulupukille, paiskasi tassua ja kiitti kaikkien puolesta.

Lopuksi laulettiin yhteisesti: Metsän joulu, kaunein joulu.

Tyytyväisinä lähtivät kaikki kääröineen kotimatkalle. Täysin valoin kultasi kuu kaikkien kotipolut, toivotellen Metsolan väelle rauhallista joulua.

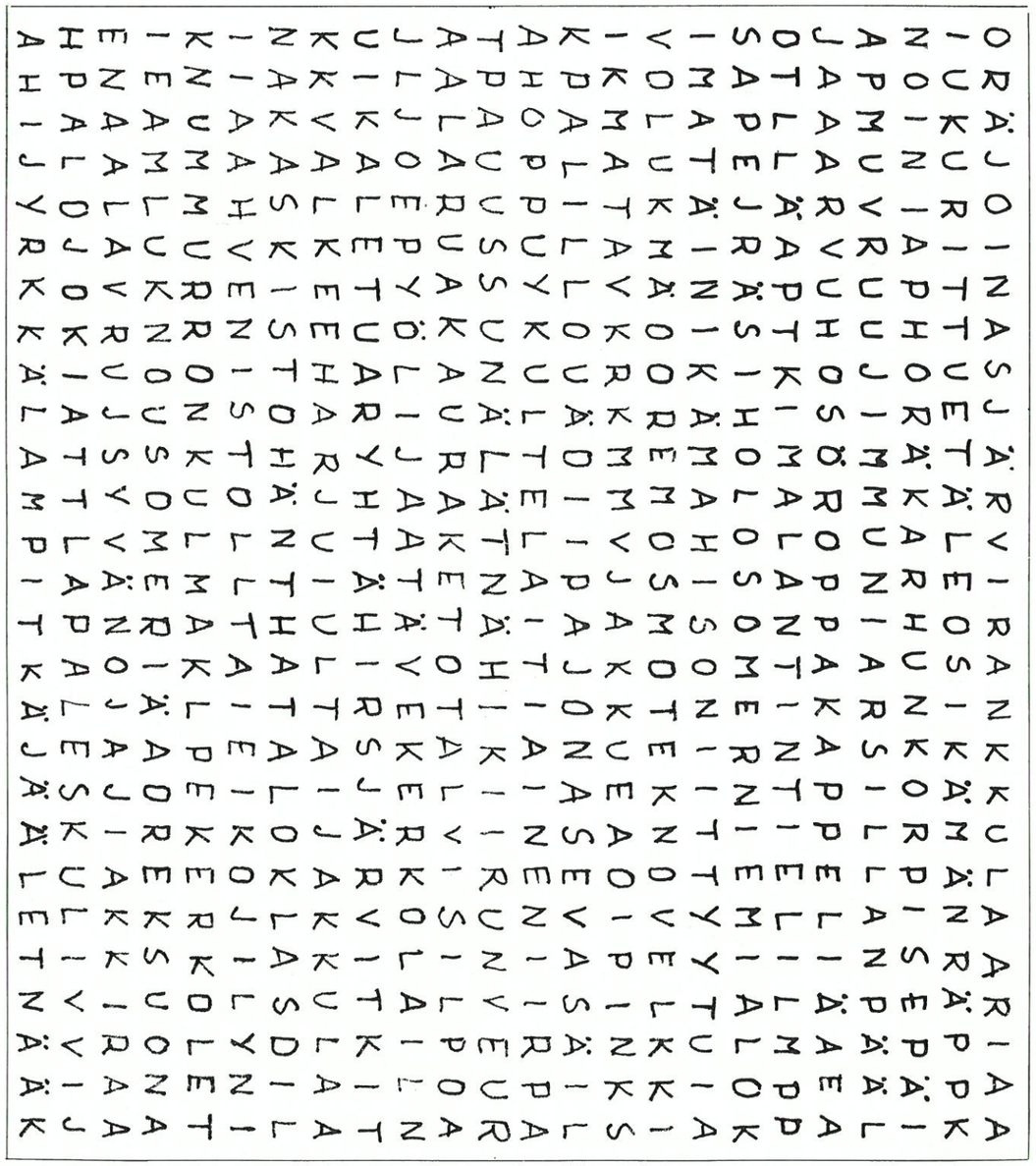

Someron seudun nimistöä on kätkettynä oheiseen kirjainsokkeloon. Ei ainoastaan vasemmalta oikealle vaan myös oikealta vasemmalle, ylhäältä alas ja alhaalta ylös. Kokeilkaapa kuka useamman löytää.

kanssaan keskustelen mielelläni.

Pastorska hymyili kiitollisena. Hän istahti tuolin kulmalle tietäen, ettei kutsu tarkoittanut hänen osallistumistaan Lovisan ihanalta tuoksuvaan kanaan.

Pastori Israel tarkasteli tarjotinta ja alkoi syödä. Anna Ursula toivoi, että väistämätön nuhdesaarna säästettäisiin aterian päälle, silloin pastori olisi paremmalla tuulella.

Mutta ei.

— Niin, täytyy sanoa, ettei Anna Ursula ole erikoisen hyvin onnistunut Hedvigin kasvatuksessa.

Anna Ursula nyökkäsi nöyrästi. Tottahan pastori puhui. Hedvig oli tehnyt ennenkuulumattoman teon asettuessaan vastustamaan isänsä, ja vielä papin, tahtoa.

— Minun tyttärieni kasvattamisen säädylliseen tapaan ei luulisi olevan liian vaikean tehtävän Anna Ursulallekaan. He ovat hyvää sukua.

He ovat hyvää sukua!

Suvustaan pastori Löfberg oli ensimmäiseksi puhunut Anna Ursula Wivolinille tultuaan armovuoden saarnaajaksi Vaskiveden kappalaisen paikalle.

Anna Ursula oli suhtautunut pelokkaan hämmentyneesti mieheen, joka hänen odotettiin naivan. Leskimies Israel Löfberg tiesi, että hänen oli konservoitava edellisen kappalaisen leski. Hän oli heti puhunutkin asiasta Anna Ursulalle.

— Minulla on kolme pientä lasta ja pastorska Wivolinilla samoin, joten on kai parasta tehdä niin kuin tuomiokapituli haluaa.

Anna Ursula nyökkäili punaisena ja hämillään. Pastori Israel vaikutti ystävälliseltä kunnon mieheltä ja nosteli lasiakin harvemmin kuin Anna Ursulan edellinen mies. Kappalainen Wivolin oli ollut vanha mies mutta oli silti siittänyt Anna Ursulalle pojan ja kaksi tytärtä, ja antanut selkäsaunan aina tarpeen vaatiessa niin vaimolle kuin lapsillekin.

— Tietenkään en voi odottaa Anna Ursulalta samaa kuin edelliseltä pastorska Löfbergiltä. Hän oli aatelinen, jotta Anna Ursula tietää, ja sivistynyt ihminen. Tyttäret pitäisi kasvattaa niin kuin aatelisneidit, mutta siihen ei Anna Ursula taida pystyä.

Pastorska myönsi kyvyttömyytensä.

— Anna Ursula yrittää vain parhaansa, kyllä minä sitten autan. Aatelista verta minussakin virtaa, se on muistettava. Mamseleiksi tyttöjä toki on sanottava, mutta neideiksi heidät on kasvatettava.

— Olen minä ollut Viipurissa tyttöopistossa, Anna Ursula yritti, mutta pastori Israel huitaisi kädellään.

— Sellaiset opit Anna Ursula saa unohtaa, ne ovat porvariliisia, tuollaiset tyttökoulut — eikä tyttöjen muutenkaan pitäisi käydä koulua, saavat päähänsä typeriä ajatuksia, pastori katsoi moittivasti Anna Ursulaa. — Sivistynyt kotikasvatus, se on paras. Kotiopettajaa emme voi aivan heti palkata, mutta Anna Ursula tekee nyt alkuun parhaansa.

Kotiopettajaa ei palkattu koskaan. Anna Ursula huolehti tytärpuolistaan sen mukaan mitä tyttöopistosta muisti, opetti lukemiset ja laskemiset, maantiedot ja ranskat minkä itse osasi.

Israel Löfbergin usein muistettu aatelinen äiti Beata Ahlefelt oli kuollut nuorena keuhkotautiin. Sama kohtalo oli tempaissut pian hänen jälkeensä pois hänen miehensä ja Israel oli kasvanut sukulaisten hoivissa.

Israel Löfberg oli komea mies, iloinen, nokkela ja seuraa rakastava. Hän liikuskeli mielellään Turussa äitinsä ylhäisten sukulaisten piireissä. Hänen onnistui pennittömänäkin viettää Turussa hurjaa ylioppilaselämää, jota papiksi valmistuminen ei keskeyttänyt.

Pastori Israel odotti suuren sukunsa järjestävän hänelle edullisen avioliiton, se oli hänen ainoa mahdollisuutensa päästä rahoihin käsiksi. Kun mitään ei alkanut kuulua, hän toimi itse.

Helena Sofia Bergskiöldillä oli paronittaren titteli. Muuta lumoavaa hänessä ei ollutkaan, paitsi kohtalainen perintö joskus kaukaisessa tulevaisuudessa. Pastori Israel oli kaukokatseinen mies. Neiti Helena Sofia, luiseva, jäykkävartinen ja tuskallisen ujo, menetti pian sydämensä komealle ihailijalleen.

— Ylpeä suku ei hyväksynyt kahden nuoren tulista rakkautta, pastori Israel selitti murheellisesti Anna Ursulalle. — Ylhäinen neiti erotettiin perheestään. Hän jäi yksin maailmaan köyhän pastorinsa kanssa. Mutta heillä oli rakkautensa.

Anna Ursula nyyhki mielellään ranskalaisten romaanien ääressä ollessaan Viipurin tyttöopistossa. Tämä tarina oli aivan kuin yksi niistä.

— Minun oli haettava virkaa, joka oli aivan kykyjeni alapuolella, pastori Löfberg sanoi juhlallisesti. — Minun oli tuotava herkkä aatelisneito Mäntykankaalle kappalaisen pieneen surkeaan virkataloon. Kuinka hän olisi sellaista kestänyt?

Anna Ursula, joka oli itse kestänyt Vaskiveden surkeassa kappalaisen virkatalossa lähes kymmenen vuotta eikä koskaan ihmetellyt tai valitellut osaansa, itki entistä vuolaammin.

— Hän kuoli pois, Pastori Israel sanoi hiljaa. — Kolme suloista ylhäistä lasta jäi häntä suremaan. Heidät minä haluan nyt antaa Anna Ursulan vastuulle.

Pastori Israelin ylhäisistä sukulaisista ei koskaan kuulunut mitään. Anna Ursula kuuli pian miksi hänen miehensä oli lähtenyt Mäntykankaalta.

— Kirkkoherra oli aivan mahdoton, sietämätön, röyhkeä ihminen. Seurakuntalaiset — sivistymättömiä moukkia. Heidän kanssaan oli mahdoton tulla toimeen.

Vaskiveden vanhuudenheikko kirkkoherra osoittautui yhtä katalaksi ihmiseksi kuin Mäntykankaan kirkkoherra. Seurakuntalaisten kanssa ei pastori Löfberg halunnut olla missään tekemisissä, puri hammasta kun oli pakko kastaa, vihkiä ja haudata.

— Pahansuopia, ilkeitä ihmisiä.

Pastori Israel halusi seurakunnan joka ymmärtäisi häntä. Pastorin perhe vaelsi Somerniemelle. Pitäjänapulaisen virka oli varmasti paras mahdollinen, Anna Ursula ajatteli, ei tarvinnut olla liialti tekemisissä kirkkoherran kanssa. Hän ei halunnut aivan heti muuttaa seurakuntaa, sillä perhe oli alkanut kasvaa nopeasti.

He olivat nyt olleet Somerniemellä kymmenen vuotta, Beata Sofia oli syntynyt melkeinpä sillä hetkellä

Täti Dorothean kirje

Katkelma romaanista Pappilan neidot

Kaari Utrio

PAPA! MAMAN! KATSOKAA!

Anna Ursula Löfberg raotti varovasti pappilan virkahuoneen ovea. Saranat tietenkin vinkuivat. Ylimmäinen sarana oli puoleksi irti ja ovi roikkui rempallaan.

Somerniemen kappelin pitäjänapulainen Israel Löfberg istui pöytänsä ääressä lukemassa Turun Wiikko-Sanomia. Joka puolella kolkkoa pimeää virkahuonetta oli vanhoja sanomalehtiä. Huone haisi ummehtuneelle, homeelle ja vanhalle puulle.

— Löfberg... rakas Löfberg, täällä olisi vähän ruokaa. Täytyyhän Löfbergin syödä. Löfbergillä on niin tarkka vatsa, Anna Ursula maanitteli ovenraosta.

Pastori Israel nosti kärsivän katseensa sanomalehdestä.

— Jos Anna Ursula välttämättä vaatii...

Pastorska rohkeni sisään asti tarjotin käsissään.

— Lovisa on laittanut herkullista kanaa, pastorska kuiskaili tukahduttaen haikean kaipuun. Muu väki saisi tyytyä hernekeittoon kun pastori söi kanaa.

— Hän on hyvä tytär, pastori Israel sanoi jäykästi. — Ehkä Anna Ursula tekee minulle seuraa. Olen kovin väsynyt enkä jaksa lasten hälinää. Mutta hänen

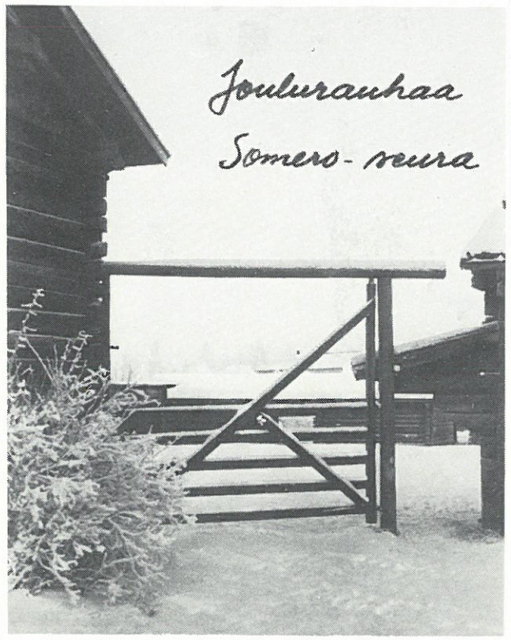

HENKII TALVI, TUULI PAUHAA
JOULURAUHAA LAPSET LAULAA.
YRITTÄJÄKIN HETKEN SAA
SUURTA KUORMAA HUOJENTAA.

MIELESSÄ ON AJAT PAHAT
VEROIHIN KUN MENI RAHAT
LUMI, TULLOS, PEITÄ KEROT
TASOITTUUPI TULOEROT.

JOULURAUHAN MEILLE TAKAAT
VARMISTELLEN PYHÄT VAKAAT
TOIMISTOMME PUOLESTAAN
JOULURAUHAA TOIVOTTAA.

Tilitoimisto Torkkola Oy
Someron Tilitoimisto Oy
Someron Autokoulu Oy

Kirja on oikea joululahja

SOMERON KIRJAKAUPPA
PUH. 45 098

HYVÄÄ JOULUA
TOIVOTTAA
VALTAHARJU

ERKIN TV-HUOLTO
ERKKI HOHENTHAL
31400 Somero 3 kp
puh. 46 311

HYVÄÄ JOULUA
TOIVOTTAA
Kampaamo
LEENA LAINE
puh. 45 164

HYVÄÄ JOULUA
TOIVOTTAA
T. HÄRKÖNEN
puh. 45 216

HYVÄÄ JOULUA
TOIVOTTAA
VALOKUVAAMO REINO LUITPARO

KUIVAMAITO OY
TOIVOTTAA
HYVÄÄ JOULUA
LEHDEN LUKIJOILLE

SOMER-ASU
HONGISTON LIIKETALO
MIESTEN PUKIMIEN ERIKOISLIIKE
PUH. 45 406

HYVÄÄ JOULUA
TOIVOTTAA
KUKKAKESKUS
PUH. 45 385 ja 45 293

MATTOALAN
ERIKOISLIIKE
SOMERMATTO
PUH. 45 920

HYVÄÄ JOULUA
TOIVOTTAA
T:MI J.M. TUOMINEN

ASKO HYVÄÄ JOULUA toivottaa
valtuutettu ASKO-myyjä
Someron Huonekaluliike
puh. 45 125

WRANGLER
BEAWERS
DEUGE'S
PUH. 46 343
BEE-GEE
DARK HORSE

SOMERON JA SOMERNIEMEN PAIKALLISLEHTI
SOMERO
TIEDOTUSTOIMINTAA
SOMEROLLA JA
SOMERNIEMELLÄ

KOHO- ja OFFSET-
Somerpaino
Somero ☎ 45 566

Lapsuuden maisema

Ella Matilainen

LAPSUUDEN MAISEMAANI KUULUU
HIEKOITETTU KIEMURTELEVA MAANTIE,
JONKA LAIDASSA KYYHÖTTÄÄ RIIHI
HARMAANA SAVUNTUOKSUISENA.

TUNNELMA ILLAN SUUSSA KOTOISEN LÄMMIN.
METSÄ LUO TUMMIA VARJOJA VEDEN KUVAJAISEEN.
HEVOSET LAIDUNTAVAT RANNALLA
JA KAUKAA SIINTÄÄ SINISET SAARET.

SIELLÄ ON RUOHOINEN KAIVOPOLKU
PUUKIULULLA AMMENNETAAN VETTÄ
METSÄNLAIDASSA OLEVASTA LÄHTEESTÄ.
VALKOVUOKOT KUKKIVAT
JA KÄKI KUKKUU KULTAISIA VUOSIA.

LAPSUUDEN LEIKKIKENTILLÄNI VALLITSEE
LAUANTAIEHTOOKELLOJEN JÄLKEEN
PYHÄN RIKKOMATON RAUHA.
SIELLÄ LAPSEN SIELUN HUOLETTOMUUS JA
ILO
ON KAIKKEIN KIRKKAIN AURINGONPAISTE.

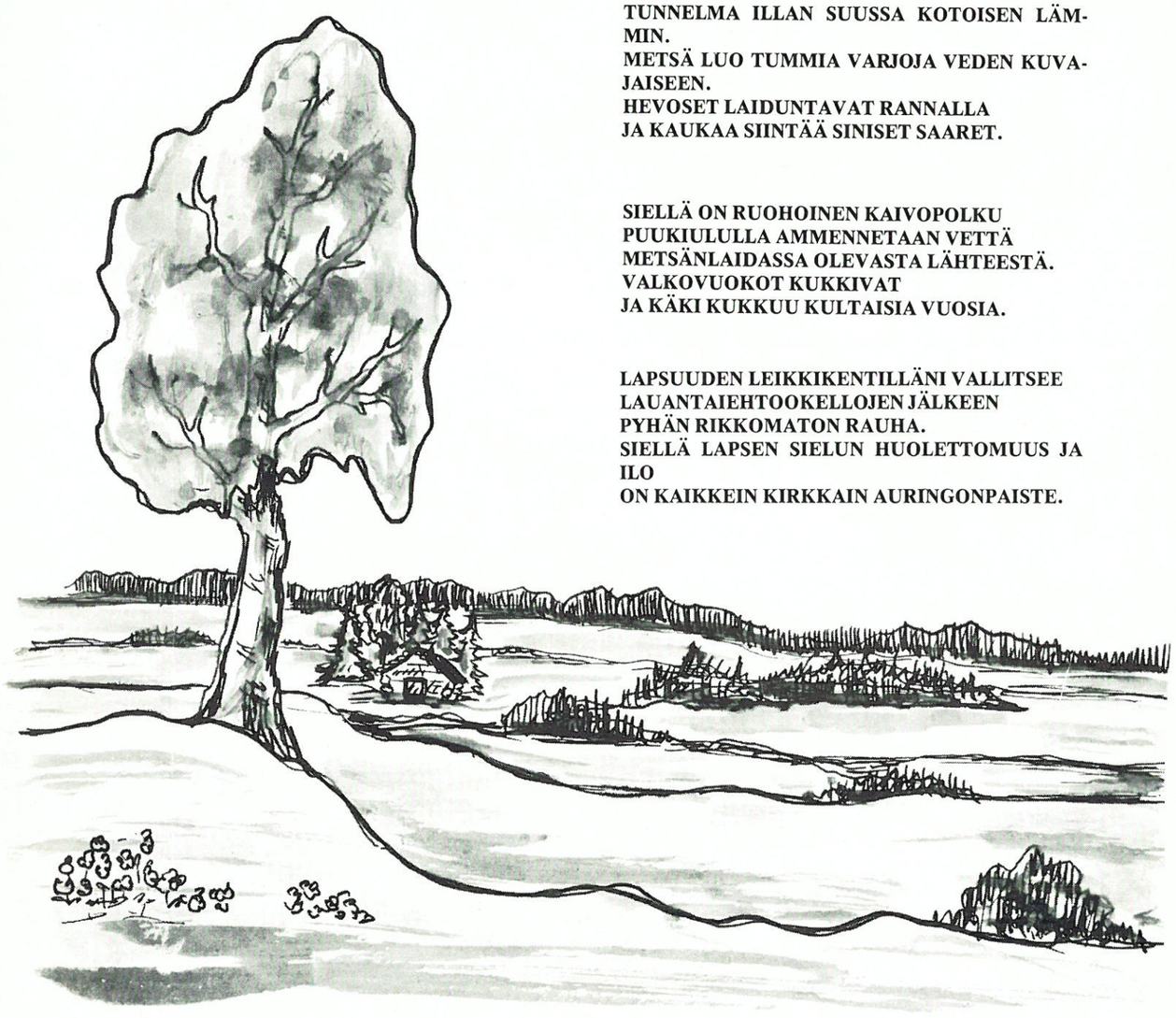

Sisällys

Rauha Määttänen	LÄHIMMÄINEN, ILMAN RAKKAUTTA	5
Tapio Horila	PROFESSORI AULIS OJA 3. 2. 1910 — 10. 9. 1976	6
Ella Matilainen	LAPSUUDEN MAISEMA	7
Kaari Utrio	TÄTI DOROTHEAN KIRJE	8
Ester Ahokainen	JOULUN TAIKAA	12
Kirsi Räsänen	TALVISILLAN VANHAA NIMISTÖÄ	13
Antti Virkki	KARJALAISUUS TÄMÄN PÄIVÄN SUOMESSA	16
Oula	KUIN LAPSENA ENNEN	17
Rauha Määttänen	NUORUUDELLE	17
Kuva sivu	PÄRETALKOOT 19. 6. 1976	18
Tapio Horila	TOIKIN POIS, SANO HARJU KIRKKOO	19
Kauko Raikas	MATKA	20
Torppari	RUISTA RANTEESSA	22
Kuvasivu	PUHDETYÖNÄYTTELY	25
Kuva-aukeama	KESÄ 1976	26
Kaarina Pollari	KUN MUST MEINAS VIÄLÄKIN JULMEMPI TULLA	28
	OPITTIINPA ENNENKIN	30
Hannu & Kreeta	MYYTILLISIÄ TARINOITA	34
V. Kujanpää	OLYMPIARAHASTOA KARTUTETTIIN	36
Tepa	KERHOILUA	37
Kyllikki Kujanpää	ARKIMUISTIN MESTARIT	38
Tepa	PUPU PUPSIS ASIALLA	42
Oovee	KIRJAINSOKKELO	44

MIELEKKÄÄSTI HYVÄÄ
KIOSKI-
KOLMIO
Joensuuntie 34, Vanhatie 2

HYVÄÄ JOULUA
KAHVILA
MARIINA
PUH. 45 634
LASTEN
ASUSTELIIKE
OM. RANTANEN & KAVANDER
PUH. 45 634

HAUSKAA
JOULUA
TOIVOTTAA
SOMERON OPTIIKKA OY
KOP:n liiketalo
puh. 46 133

Hyvää Joulua toivottaa
KENKÄKAUPPA
V. PELTOMÄKI
puh. 45 075
Kenkiä — laukkuja — käsineitä — sukkia

HYVÄÄ JOULUA ja
ONNEKASTA UUTTA VUOTTA
toivottaa asiakkailleen EILA SAARINEN
KENKÄ- JA SUKKABAARI
puh. 45 463

HYVÄÄ JOULUA JA
ONNELLISTA
UUTTA VUOTTA
Kampaamo
Laila Siltasaari
puh. 45 776

VARATTU

Kun annat lahjaksi

AEG

**kodinkoneen,
ei sen antama ilo
lopu joulun jälkeen
vaan vasta todella alkaa.**

Someron Sähkö & Kone puhelin 45 888

Hameen•Uudenmaan keskinainen
vakuutusyhdistys

31400 Somero (924) 46 147
03850 Pusula (913) 66 275

YHDISTYSVAKUUTUS
SOMEROLAISTEN

— KOTIEN
— MAATILOJEN
— KIINTEISTÖJEN
— METSIEN YM

TURVAKSI

HYMYILLEN
HÄRKÄ-
HALLISTA

HYVÄÄ
JOULUA
JA
ONNELLISTA
UUTTA
VUOTTA

K -halli HÄRKÄTIE

Someron Joulu 1976

TOIMITUS JA TAITTO OSMO REKOLAINEN
TOIMITUSSIHTEERI KYLLIKKI KUJANPÄÄ
KUSTANTAJA SOMERO-SEURA
KIRJAPAINO SOMERPAINO

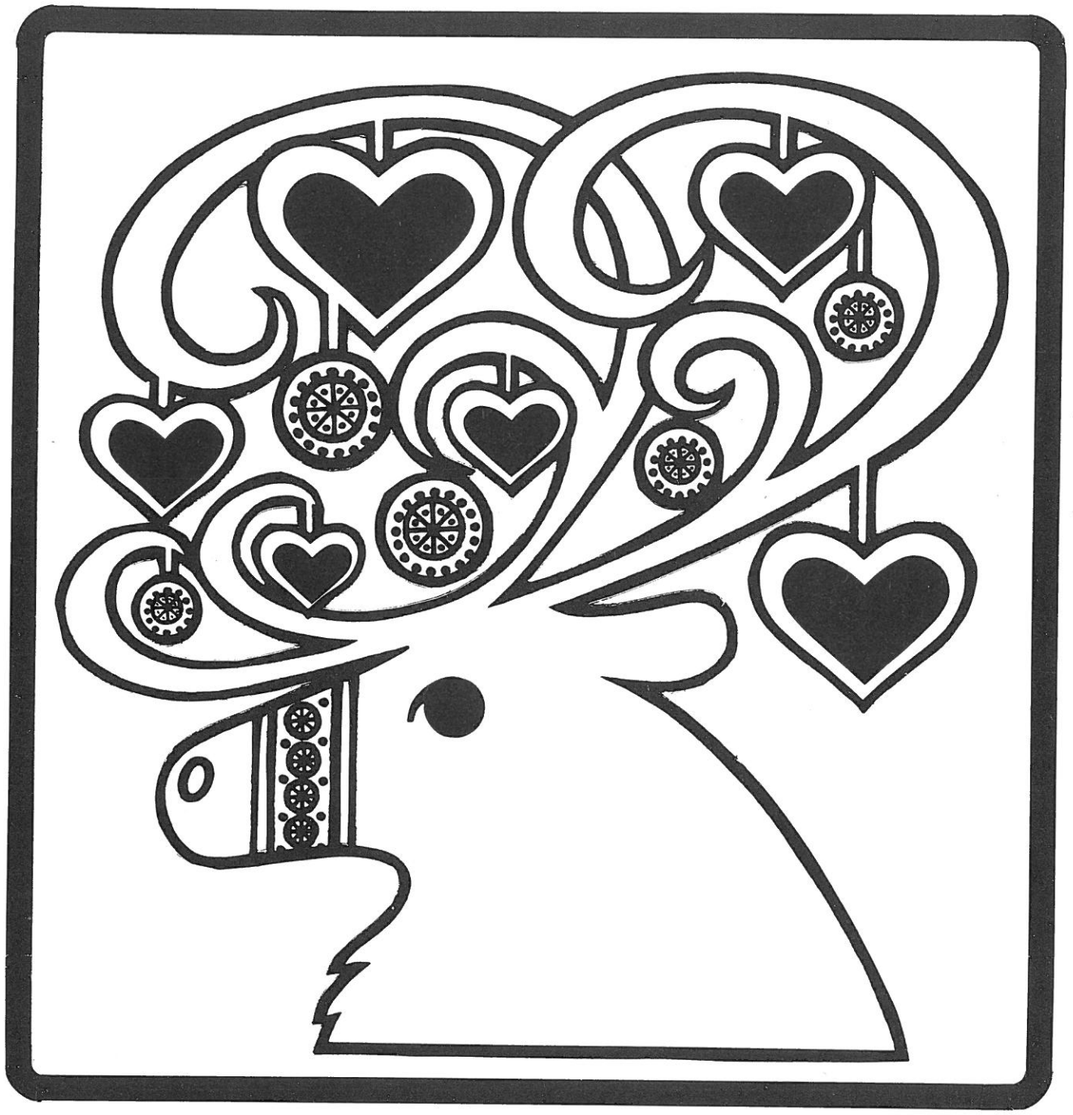

HYVÄÄ JOULUA

JÄSENILLEEN JA ASIAKKAILLEEN TOIVOTTAA

E ORAS

Someron talousalueen

Osuuspankit

Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta

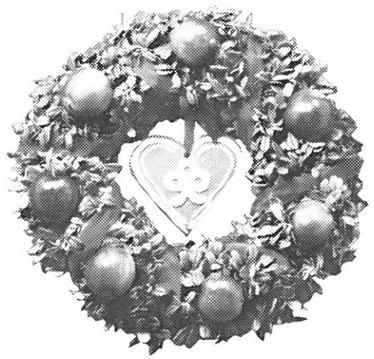

Someron Säästöpankki

Tule Joulu Kultainen

Kiitämme jäsen- ja asiakaskuntaamme kuluneesta vuodesta ja toivotamme Rauhallista Joulua ja Onnea vuodelle 1977

SOKOS
SOMERMAA

Someron Joulu

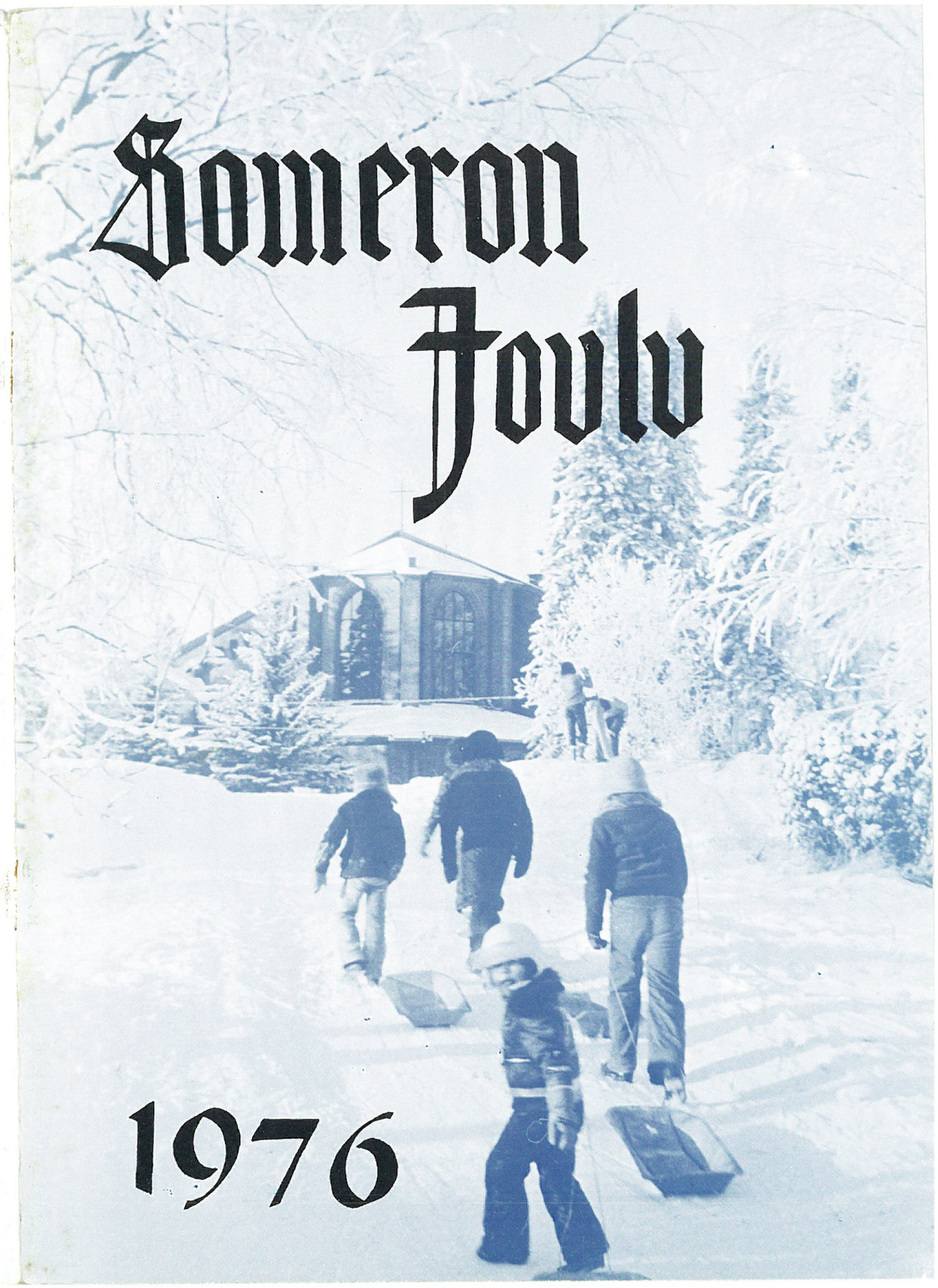

1976